

Seidi Guzejev

Toimiva pienlehden ulkoasu

Eväät pienlehden etätoimittamiseen ulkoasuvastaavalle

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Viestinnän koulutusohjelma

Opinnäytetyö

30.4.2014

Tekijä(t) Otsikko	Seidi Guzejev Toimiva pienlehden ulkoasu
Sivumäärä Aika	63 sivua 30.4.2014
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestintä
Suuntautumisvaihtoehto	Graafinen suunnittelu
Ohjaaja	Lehtori Arja Vuorio
Tämä tutkielma käsittelee hyväksi havaittuja eväitä etänä toimivan pienlehden aloittelevalla ulkoasuvastaavalle. Käytän läpi tutkielmani esimerkkinä neljä kertaa vuodessa ilmestyvää turkulaista kirjallisuuslehti Lumoojaa, jonka kahdeksi vuodeksi kerrallaan valittavan toimituskunnan ulkoasuvastaavana toimin. Olen rajannut työni Lumoojan kaltaiseen kirjallisuuslehteen. Aloitin Lumoojassa alkuvuodesta 2013, jolloin uudistin lehden ulkoasun täysin aiemmasta. Uudistus on saanut paljon positiivista palautetta lehden lukijoilta sekä toimituskunnalta. Talvella 2014 ilmestynyt toimituskuntamme viides Lumooja (1/14) toimii opinnäytetyöni toiminnallisena osana. Käsittelen toimivia ulkoasuun liittyviä seikkoja omien Lumoojasta saamieni kokemusten ja havaintojen sekä alan lähdekirjallisuuden kautta. Käyn läpi aiheeseen liittyviä pien- ja kirjallisuuslehden sekä etätoimituksen käsitteitä ja luon tiiviin yleiskatsauksen tämänhetkiseen suomalaiseen pien- ja kirjallisuuslehtimaailmaan. Alun käsitteiden selvittämisestä etenen yleiseen lehden rakenteeseen. Avaan myös Lumoojaa pienlehtenä sekä sen toimituskunnan tehtäviä. Lisänä tutkielmani sisältää Lumoojan ulkoasu-uudistuksen prosessikuvauksen. Tutkielmani loppuosa sisältää yleisesti hyväksi havaittuja sekä havaitsemiani eväitä ja neuvoja, joiden avulla on mahdollista luoda visuaalisesti lukijan tarpeita parhaalla tavalla palveleva pienlehti. Tutkielmani soveltuu erityisen hyvin muun muassa graafisen suunnittelun opiskelijalle, joka vailla käytännön kokemusta on aloittamassa pienlehden ulkoasuvastaavana.	
Avainsanat	Pienlehti, kirjallisuuslehti, etätoimitus, ulkoasusuunnittelu

Author(s) Title	Seidi Guzejev Practical layout for a remotely operating small magazine
Number of Pages Date	63 pages 30 April 2014
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Media
Specialisation option	Media
Instructor	Arja Vuorio, Senior lecture
This thesis contains verified tips for the layout designer who starts working in a remotely operating small magazine. The literary magazine <i>Lumooja</i> is the continuous example through the thesis. The author is responsible for the graphic design of this small magazine that has a two-year term elected editorial board. The study is limited to literary magazines like <i>Lumooja</i>. When the editorial board started their term in early 2013 the whole magazine layout was renewed by the author. The reform has received a lot of positive feedback. In winter 2014 the fifth <i>Lumooja</i> (1/14) was published which is the functional part of this thesis. The thesis deals with the appearance of the functional aspects of <i>Lumooja</i> using the author's experience and observations in the field, as well as literary sources. This study covers concepts related to small magazines and literary magazines, as well as distance edition concepts and it creates a concise overview of the current Finnish small and literary magazine field. The thesis includes original concepts of how to determine the general structure of the newspaper. This thesis also opens <i>Lumooja</i> as a small magazine and explains its editorial board's duties. Furthermore the thesis contains the description of <i>Lumooja</i>'s trench layout reform process. The last part of the thesis includes generally verified as well as the author's tips and advice with the help of which it is possible to create a small magazine that visually serves readers' needs with the best possible way. This thesis is particularly valuable for a graphic design student that has no earlier practical experience of working in a small magazine.	
Keywords	Small magazine, literary magazine, remote work, layout design

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
2 Taustaa ja tärkeimmät käsitteet	4
2.1 Pienlehti	5
2.2 Kirjallisuuslehti	7
2.3 Etätoimitus	9
3 Lehden runko	13
3.1 Kansi	14
3.2 Lehden tunnus	16
3.3 Sisällysluettelo	17
3.4 Lehden rakenne	20
4 Lumooja	22
4.1 Toimituskunnan tehtävät	24
4.2 Ulkoasuvastaavan rooli	25
5 Prosessikuvaus	28
5.1 Työn vastaanotto	29
5.2 Miksi ulkoasu-uudistus tehtiin?	30
5.3 Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty	31
5.4 Palautetta Lumoojan uudistuksesta	37
6 Toimiviksi havaitut eväät	39
6.1 Etätyöskentely pienlehdessä	40
6.2 Toimivan pienlehden osat	41
6.2.1 Typografisilla valinnoilla on väliä	41
6.2.2 Kuvan rooli	49
6.2.3 Värät rikastavat	50
6.2.4 Taitto ja sommittelu	51
6.2.5 Tunnistettava lehti	54
6.3 Painoon	55
7 Lopuksi	58
Lähdeluettelo	61

Seidi Guzejev

TOIMIVA PIENLEHDEN ULKOASU

*Eväät pienlehden etätoimittamiseen
ulkoasuvastaavalle*

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni tuntui olevan selvää, että se tulisi liittymään jollain tavalla pienlehden maailmaan sekä Lumoojaan, johon olin ehtinyt kiintyä. Muistelin aikaa, jolloin aloitin ulkoasusuunnittelijana vailla käytännön kokemusta innokkaana ja uteliaana, mutta samalla myös hieman pelokkaana. Mietin, millaisia neuvoja olisin siinä tilanteessa kaivannut hieman kokeneemmalta taitajalta. Pitkän pohdinnan jälkeen päädyin tutkimuskysymykseen: mitkä ovat toimivat eväät pienlehden etätoimittamiseen ulkoasuvastaavalle? Tutkimusalueeni päätin rajata kirjallisuuslehden kaltaiseen pienlehteen. Vuosi lehden parissa on ollut palkitseva ja opettavainen ja koen, että olen saanut paljon varmuutta ulkoasuvastaavana ollessani.

Tavoitteenani on koota kirjallisuuden tarjoaman perusohjeistuksen lisäksi Lumoojasta kertyneitä havaintojani pienlehden etätoimittamiseen ulkoasuvastaavaa varten. Kutsun tätä koon-tia läpi tutkielmani ulkoasuvastaavan eväiksi. Näiden kerättyjen eväiden avulla tavoitteenani on, että pienlehden ulkoasuvastaava kykenee luomaan toimivan pienlehden ulkoasun, joka palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla vakiintunutta lukijakuntaa sekä auttaisi löytämään houkuttelevuudellaan uusia potentiaalisia aihepiiristään kiinnostuneita lukijoita. Nämä samat tavoitteet asetin itselleni talvella 2013, kun aloitin Lumoojan ulkoasu-uudistuksen suunnittelun.

Käytän Lumoojaa esimerkkinä läpi opinnäytetyöni. Toisessa luvussa avaan tutkielmani kannalta olennaisia pien- ja kirjallisuuslehden sekä etätoimituksen käsitteitä. Luon samalla tiiviin yleiskatsauksen tähänhetkiseen suomalaiseen pien- ja kirjallisuuslehtimaailmaan. Kolmannessa luvussa esittelen yleisesti lehden runkoa, rakennetta ja sen tärkeimpiä osia eli lehden kantta, tunnusta sekä sisällysluettelo. Luvussa neljä esittelen Lumoojan pienlehtenä sekä toimituskunnan tehtävät. Viides luku sisältää Lumoojan ulkoasu-uudistuksen prosessikuvauksen eli mistä kaikki alkoi, miksi ja miten ulkoasu-uudistus tehtiin sekä millaisen vastaanoton se on saanut. Loppuosa sisältää yleisesti hyväksi havaittuja sekä havaitsemiani eväitä aloittelevalle etänä toimivan pienlehden ulkoasuvastaavalle.

Tutkielmani on erityisen hyvä esimerkiksi graafisen suunnittelun opiskelijalle, jolle ei ole vielä karttunut työkokemusta alalta. Lisäksi siitä voisi olla hyötyä seuraavalle ulkoasuvasta-

taavalle, joka vuoden päästä jatkaa Lumoojan taittamista toimituskunnan vaihtuessa. Osalla pienilevikkisistä pienlehdistä ei ole ulkoasuvastaavaa lainkaan, vaan toimituskunta hoitaa lehden toimittamisen ohella myös lehden taittamisen. Tällöin ulkoasu ei välttämättä kohtaa tai tue muuten niin laadukasta rakkaudella luotua sisältöä tai löydä potentiaalisia lukijoita. Mikäli lehdellä on kuitenkin tarvittavat ohjelmat lehden taittamiseen ja edes pientä pohjaa taittamisesta sekä intoa ja halua luoda toimiva lehden ulkoasu, kokisin opinnäytetyöni myös heille hyödylliseksi. Toivoisin, että tutkielmaani tutustunut ulkoasuvastaava tai lehden taittaja pystyisi toteuttamaan selkeän ja luettavan, mutta mielenkiintoisen pienlehden, joka säilyy tunnistettavana numerosta toiseen.

Tutkimusmenetelminäni ovat omien havaintojeni lisäksi lähdekirjallisuuteen tutustuminen. Tärkeimmiksi opastaviksi teoksiksi ovat muodostuneet typograafikko Markus Itkosen kirja "Typografian käsikirja" sekä aikakauslehtien visuaaliseen muotoiluun keskittyneen graafisen suunnittelijan Lasse Rantasen kirja "Mistä on hyvät lehdet tehty?", jota olen yrittänyt tulkita pienlehden näkökulmasta. Kyseiset oppaat ovat mielestäni erittäin hyödyllisiä kenelle tahansa graafisen suunnittelun opiskelijalle, erityisesti (pien)lehtimaailmaan erikoistuneelle tai siitä kiinnostuneelle ulkoasuvastaavalle.

2 TAUSTAA JA TÄRKEIMMÄT KÄSITTEET

Tutkielmani alussa käyn tiivistetysti läpi niitä tärkeimpiä käsitteitä, jotka kulkevat läpi opin-
näytetyöni. Avaan pienlehden, kirjallisuuslehden sekä etätoimituksen käsitteitä, jotta tutkiel-
mani avautuu paremmin lukijalle. Luon samalla tiiviin yleiskatsauksen tämänhetkiseen suo-
malaiseen pien- ja kirjallisuuslehtimaailmaan.

2.1 PIENLEHTI

Vaikka pienlehti on eri lähteissä saanut vaihtelevia merkityksiä sekä laajoja määritelmiä, tii-
vistää Eliisa Alatalo pienlehden termin mielestäni varsin osuvasti: “Pienlehti on vapaaehto-
suuteen ja suurimmaksi osaksi harrastustoimintaan perustuva epäkaupallinen ja aatteelli-
nen julkaisu, jolla on vähintään päätoimittaja” (Alatalo 2010, 33). Pienlehti on siis pienten
toimijoiden julkaisu, jota toimitetaan vapaaehtoisvoimin pienillä määrärahoilla. Moni lehti
on riippuvainen valtion kulttuurilehtituesta (Koivuniemi. 2014). Pienlehti koostuu yleensä
toimituskunnasta, joka käyttää apunaan avustajia: esimerkiksi toimittajia, kuvaajia tai ku-
vittajia. Toimituskunnan jäsenet ovat yleensä motivoituneita talkoohenkisiä, jotka tuntevat
hyvin aiheensa, jonka ympärille lehti on rakennettu.

Pienlehtiä ja niiden vaikutusta yhteisöllisyyden tunteeseen tutkineen Päivi Hotokan mukaan
pienlehti mahdollistaa sen, että lukija pääsee kosketuksiin omaan yhteisöönsä ja kiinnostuk-
sen kohteeseensa. Pienlehden ryhmän jäsenen on mahdollista kokea yhteisöllisyyden tun-
netta muiden jäsenten kanssa lehden avulla, vaikka ei tapaisikaan heitä. Yhtenä pienlehden
tehtävistä on kertoa sellaisista asioista, joita muut mediat eivät pysty käsittelemään. Pienleh-
den on mahdollista esimerkiksi tiedottaa yleisölleen omista tapahtumistaan ja projekteis-
taan. Tällöin myös jäsenet, jotka eivät konkreettisesti pääse paikalle, voivat kokea nämä ta-
pahtumat. Mitä rajatumpi pienlehden yleisö on, sen rajatumpaa on tieto, jota se voi välittää.
(Hotokka 2008. 25.) Pienlehdissä on siis kyse pienjoukkoviestinnästä eli joukkoviestinnästä
rajatummalle yleisölle (Kuutti 2006. 147). Lumooja tiedottaa jokaisessa lehdessään paikal-
lisista kirjallisuuteen liittyvistä tapahtumista sekä kilpailuista, mutta ei palaa niihin kuiten-
kaan raportin hengessä. Järjestölehtien kaltaiset pienlehdet koen rajatumman yleisön lehdik-
si. Niissä Hotokan mainitsema yhteisöllisyyden tunne on varmasti myös vahvempi.

Vielä rajatumman yleisön pienlehdiksi voisi luokitella Hotokan mainitsemat zine-lehdet, joita toimitetaan hyvin pienellä porukalla vain yhden–kahden hengen voimin. Epäkaupallinen pienjulkaisu käsittelee tekijänsä henkilökohtaiseen elämän alueeseen kuuluvia asioita. Lehdet liitetään yleensä musiikkiin tai ylipäättään punk-kulttuuriin. Zinen “päätoimittaja” tekee kaiken, mitä toimituskunnan tehtäviin kuuluukin eli erillisiä ulkoasuvastaavia ei yleensä ole. (Hotokka 2008. 4–5.) Olen törmännyt useaanakin musiikki-zineen, jotka ovat yleensä pieniä, noin A5:n kokoisia kopiokoneella monistettuja mustavalkoisia julkaisuja, joissa on paljon tekstiä sekä paljon kuvia. Ulkoasuvastaavan puuttuminen näissä näkyy, mutta se sopii mielestäni mainiosti kyseisen genren henkeen.

Kuva 1. Suomalaisia zine-lehtiä: Toinen vaihtoehto, Tekken ja Outa.

Hotokan mainitsemien zine-lehtien lisäksi Suomessa ilmestyy tällä hetkellä useita satoja pienlehtiä, joilla on satoja tuhansia lukijoita (Mediakompassi 2014). Jo pelkästään kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liiton Kultti ry:n jäsenlehtiin kuuluu tällä hetkellä noin 200 järjestölehteä (Kultti 2013b). Kulttiin kuuluvat tällä hetkellä kaikki Suomen taide- ja kulttuurilehdet sekä valtaosa mielipide- ja tiedelehdistä (Kultti 2013c). Myös Lumooja kuuluu Kultin jäsenlehtiin. Pienlehdet julkaistaan yleensä printtilehtinä, mutta julkaisukanavina nykyään voivat olla myös verkko-, näköis- sekä tablettilehdet.

Tamperelaisen haastattelussa vuonna 2011 Kultti ry:n puheenjohtaja Måns Broo kertoo suomalaislehtien kirjon vaihtelevan erittäin pienistä jäsenlehdistä erittäin laadukkaisiin kulttuurilehtiin, joiden julkaisutiheys vaihtelee. Osa ilmestyy useammin, osa muutaman kerran vuodessa. Lehtien sisältö saattaa laadullisesti vaihdella paljonkin, mutta Broon mukaan tärkeintä niissä on läpi paistava rakkaus, jolla lehtiä tehdään. Broo kertoo pienlehtien tarjoavan

merkittävän areenan niille aihealueille sekä materiaaleille, joista suuret kaupalliset aikakauslehdet eivät ole kiinnostuneita. (Koivuniemi 2014.) Tällä hetkellä Kultti ry:hyn kuuluu seuraavien aihepiirien pienlehtiä: arkkitehtuuri ja muotoilu, elokuva ja media, elämäntapa ja uskonto, esittävä taide, kirjallisuus, kulttuuri, kuvataide ja sarjakuva, lapset ja nuoret, luonto ja ympäristö, mielipide, musiikki, scifi, sosiaaliala, tiede, yhteiskunta ja ylioppilaslehdet (Kultti 2013b).

Kuva 2. Suomalaisia pienlehtiä: lifestyle lehti Huuli, queerlehti NHL (Normihomolehti), elokuvaletti Filmihullu sekä käsityölehti Taito (Kultti 2013a).

2.2 KIRJALLISUUSLEHTI

Kirjallisuuslehdissä keskitytään tavallisesti kirjallisuuteen sekä sen eri ilmiöihin. Jarkko S. Tuusvuori lukee kirjallisuuslehdiksi sellaiset aikakausjulkaisut, jotka koostuvat kirja-arvioista, esseistä sekä muusta aineistosta (Tuusvuori 2013. 214). Muuta aineistoa, jota nämä pienlehdiksi luokiteltavat julkaisut saattavat sisältää, ovat esimerkiksi novellit, runous, proosa tai muu aiheeseen liittyvä kaunokirjallinen teksti. Lumoojassa on myös henkilöhaastatteluja, jotka yleensä keskittyvät kirjallisuuteen tavalla tai toisella liittyviin henkilöihin. Yleensä haastateltava on kirjailija, mutta toimituskuntamme aikana meillä on ollut haastateltavana myös kuvittaja.

Lumoojan kaltaiset kirjallisuuslehdet Tuusvuori lukee yleiskulttuurilehdiksi (Tuusvuori 2007. 687). Yleiskulttuurilehdillä hänen kronikassaan tarkoitetaan mitä tahansa keskustelufoorumia, joka ei ole erikoistunut taiteen- tai tieteenalaan, ja jolla työstitään yhteiskunnallisia, poliittisia, tieteellisiä sekä taiteellisia ajankysymyksiä. Kultin aihepiireistä yleiset mielipidelehdet sekä yhteiskuntapoliittiset lehdet luetaan yleiskulttuurilehdiksi. (Tuusvuori

2007. xxix.) Kultin kirjallisuus-aihepiirin alle luetaan tällä hetkellä 29 lehteä (Kultti 2013d). Tuusvuori kertoo, että tällä hetkellä varsinaisia kirjallisuuslehtiä ilmestyisi tusinan verran (Tuusvuori 2013. 214).

Suomessa kirjallisuuslehtiä on toimitettu jo 1800-luvun alusta alkaen. Ensimmäisenä kirjallisuuslehtenä Tuusvuori mainitsee F. M. Franzenin Allmän Litteratur-Tidningin, jota alettiin toimittaa tuona kyseisenä vuonna. (Tuusvuori 2013. 214.) 1800-luvulla syntyi muitakin sanataidelehtiä. J. V. Snelmann toimi sisällöntuottajana Elias Lönnrothin toimittamassa Litteraturblad för Allmän Medborgerlig Bildningissä. Lisäksi Lönnroth toimitti ensimmäistä suomenkielistä aikakaus-, tiede- ja kulttuurilehti Mehiläistä. (Tuusvuori 2007. xlv–xlvi.) Näiden yli kahdensadan vuoden aikana eri sanataiteen ammattilaiset ovat olleet toimittamassa kirjallisuuslehtiä (Tuusvuori 2013. 2014).

Aiemmin huomio kirjallisuuslehdissä on vaihdellut kauno- ja tietokirjallisuuden välillä. On myös puntaroitu yhteiskunnallisia, kulttuurisia, taiteellisia sekä tieteellisiä kysymyksiä. Viime vuosikymmeninä kirjallisuuslehti on muuttunut vähemmän yhteiskunnalliseksi. Nykyään kirjallisuuslehti keskittyy enemmän fiktiiviseen kirjallisuuteen. (Tuusvuori 2013. 214.) Lumoojassa fokus on lähinnä juuri fiktiivisessä kotimaisessa kirjallisuudessa ja sen ilmiöissä.

Ehkä tunnetuin kirjallisuuslehti Suomessa on vuonna 1951 perustettu Parnasso. Lehti syntyi, kun yhdistettiin WSOY:n perustama Näköala sekä Otavan perustama Ajan kirja (Tuusvuori 2007. 406). Tuolloin lehteä kustansi Suomen Kulttuurirahaston Kannatusyhdistys r.y (Suurpää 2011. 36). Parnasso oli pitkään B5-kokoinen vihko, jossa ei ollut kuvia, vaan se koostui tiheästä tekstimassasta. Vuonna 1995 Parnasso uudistui nykyiseen madallettuun sekä levennettyyn formattiinsa. Lehteä alettiin taittaa väljästi ja teksti sai kylkeensä laadukkaat kuvat. Lehti tavoittikin helppolukuisuudellaan uutta kansansuosiota. (Tuusvuori 2013. 217–218.) Tällä hetkellä Parnasson kustantajana toimii Otavamedia, joka esittelee lehensä seuraavallisesti: “Parnasso on samalla kertaa ajaton ja ajankohtainen kirjallisuuslehti, joka kertoo, mikä klassikoissa on tuoretta ja mikä uutuuksissa on kestävä” (Otavamedia 2014). Kultti kertoo Parnasson olevan kirjallisuuden ammattilaisen sekä harrastajan lehti (Kultti 2013b).

Muita tunnetuimpia suomenkielisiä kirjallisuuslehtiä ovat muun muassa kirjallisuus- ja kulttuurilehti Särö, filosofinen kirjallisuuslehti Nuori Voima, runouteen keskittyvä Tuli&Savu, kirjailijoiden haastatteluista sekä lyhyistä erittelevistä teksteistä koostuva KirjaIN sekä kirjallisuuskritiikkiin keskittyvä verkkolehti Kiiltomato.fi. Ruotsinkielisistä voisi mainita esimerkiksi Parnasson ikäluokkaa olevan Svenska Österbottens litteraturförening ry:n Horisont-lehden. Vuonna 1908 perustettu Nuori Voima kantaa vanhimman yhä ilmestyvän nimikkeen titteliä. KirjaIN-lehden 20 000 kappaleen painosmäärä on painetuista pienlehdistä suurin.

Parnasso tulee hyvänä kakkosena 10 000 kappaleen painosmäärällään. Kiiltomato.fi:ssä taas käydään joka päivä noin tuhat kertaa, minkä takia verkkolehti lieneekin levikiltään suurin. (Tuusvuori 2013. 215–217.)

Kuva 3. Suomalaisia kirjallisuuslehtiä: Nuori Voima, Parnasso, Särö sekä Tulik&Savu (Kultti 2013b).

2.3 ETÄTOIMITUS

Etätoimitus eroaa varsinaisesta toimituksesta siten, ettei sillä ole yhteisiä työtiloja eli se toimii hajautetusti. Osapuolet toimittavat lehteä usein esimerkiksi kotoa käsin omilta tietokoneiltaan. Verkossa toimivat pilvipalvelut eli etätoimituksen yhteiset virtuaaliset työtilat ovat usein toimitusten käytössä. Pilvipalveluiden avulla kommunikoidaan ja välitetään tietoa sekä materiaalia.

Myös Lumooja on etätöinä toimiva pienlehtitoimitus. Omiin työvälineisiimme tekstimateriaalin sekä tiedon välittämiseen kuuluvat lähinnä sähköposti sekä Facebook. Riikka Käkelä-Rantalainen taas on koonnut mielenkiintoisen opinnäytetyönsä käsitellen muun muassa etätoimituksen työvälineitä eli listannut erinäisiä pilvipalveluita, jota apuna käyttäen etätoimituksen työ helpottuu ilman kasvokkaiskontaktia (Käkelä-Rantalainen 2013). Työvälineistämme kerron lisää luvussa 6.1.

Taulukko 1. Riikka Käkälä-Rantalaisen kokoamia hyviä vaihtoehtoja etätoimituksen työvälineiksi (Käkälä-Rantalainen 2013, 64–66).

Mitä tekee?	Kuka tekee?	Millä / missä tekee?
Projektin aikataulutukseen ja hallintaan: = Trello = Asana = Google Kalenteri Yhteydenpitoon, viestintään: = Facebook = Keskustelupalsta (SMF Forum) = Skype Sisällön tuottamiseen ja/tai liikutteluun: = Google Drive = Wiki = Dropbox = sähköposti FTP = FTP-tiedostonsiirto-ohjelma		
Projektin hallinta, organisointi ja aikataulutus		
Projektin hallinta	Päätoimittaja + toimitus-sihtööri (+ graafikko) vas-tuussa projektin hallinnasta ja aikataulutuksesta	
Projektin aikataulut		
Keskustelu työnjaosta	Toimitus sopii työnjaosta yhdessä, päätoimittaja ja toimitussihtööri valvovat toteutumista	
Sovitun työnjaon seuranta / työnjaon tallennus	Päätoimittaja raportoi työn etenemisestä ja suunnitelmista hallitukselle	
Raportti hallitukselle		
Pidemmän aikavälin suunnittelu ja numerokohtainen ideointi		
Teeman ideointi	Toimitus, yhdistyksen hal-litus (syksyn teema lme-tysviikon teeman mukaan) miettivät teemoja	
Juttujen suunnittelu-palaveri	Koko toimitus ideoi juttuja yhdessä	
Lehden alustava runko	Päätoimittaja suunnittelee lehden rungon valittujen juttuaiheiden pohjalta	
Juttujen ja kuvituksen työstöä, aineistonkeruuta		
Yhteisjuttujen kirjoitus	Toimittajat tahoillaan + tarvittaessa yhdistyksen työntekijät ja hallitus	
Kannustus, apu ja kuulumiset	Toimitussihtööri muistutte-lee aikatauluista ja kysyy kuulumisia	
Etenemisen seuranta		

Mitä tekee?	Kuka tekee?	Millä / missä tekee?
Ilmoitusvaraukset ja aineistot		
Myynti ja varaukset	Ilmoitusmyyjä hoitaa tilan myynnin ja ottaa varaukset vastaan	@
Myyntin ja varausten seuranta	Graafikko tekee media-kortin ja tarkastaa aineistot)	
Aineistojen vastaanotto	Ilmoitukset-sähköposti-osoite, jonka jakavat ilmoitusmyyjä ja graafikko	@
Aineistojen tallennus		
Taittaminen ja toimitus painoon		
Juttujen toimitus editointiin	Toimittajat, avustajat toimittavat tekstit päätoimittajalle ja päätoimittaja siirtää käsittelyn jälkeen valmiit tekstit graafikolle	 W @
Kuvituksen toimitus taittäjalle	Kuvat toimitetaan suoraan graafikolle	 @
Taiton seuranta vedosten tarkastus	Graafikko ja päätoimittaja toimivat yhteistyössä taitovaiheessa	 @
Lehti painoon	Graafikko toimittaa valmiit tiedostot	 FTP @
Palaute		
Palautteen kerääminen	Koko toimitus, yhdistyksen hallitus	
Palautteen antaminen		 f S @

Etätyö käsitteenä on Suomessa vakio, mutta sen sisältö on ollut jatkuvan pohdinnan alla. Laajimmin etätyön sisällön on tulkittu olevan mikä tahansa työ, joka suoritetaan muualla kuin toimeksiantajan tiloissa. Tiukimmin sisältöä on tulkittu niin, että etätyöksi luetaan työ, joka tehdään etänä pilvipalveluita hyväksi käyttäen. ETF (European Telework Forum) on määritellyt etätyöskentelyn seuraavanlaisesti: etätyölle olennaista on se, että 1. työ tehdään muualla kuin päätoimipaikassa; 2. työskennellessä ollaan fyysisesti etäällä työn toimeksiantajasta; 3. työ tehdään tyypillisesti kotona tai erityisessä etätoimistossa, minkä lisäksi työ suoritetaan tietotekniikan välityksellä, ja yhteys työnantajaan on ainakin osittain verkon kautta. (Hanhike & Immonen & Kanerva & Liukkonen 1998. 6.)

Vaikka teemme kukin tahoillamme käytännön työmme etänä, on meilläkin olemassa päätoimipaikka Turussa Kirjan Talolla, jossa toimii muun muassa Lumoojan kustantaja Kapustarinta ry. Kirjan Talo on turkulaisten eri kirjallisuuden toimijoiden tila, joka toimii samalla myös aktiivisena yhdistyksenä. Talo yhdistää kirjailijat ja lukijat sekä kustantajat, harrastajakirjoittajat ja kirjallisuuden tutkijat. Siellä meidänkin on mahdollista kokoontua ja pitää palavereita. Lumoojan postiosoite on myös merkitty Kirjan Talolle.

3 LEHDEN RUNKO

Tässä luvussa esittelen yleisesti lehden runkoa, rakennetta ja sen tärkeimpiä osia käyttäen Lumoojaa esimerkkinä. Lehden sisältö on vaihtelevaa, mutta jotkut asiat täytyy ottaa huomioon aina lehteä suunniteltaessa. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen oleellisimpia osia eli kantta, lehden tunnusta, sisällysluetteloa sekä lehden rakennetta.

3.1 KANSI

Ensimmäinen kosketus lehteen on sen kansi, jolla on tärkeä rooli: se saa lukijan tarttumaan lehteen ja kiinnostumaan siitä. Näyttävä kansi on lehden myynnin kannalta tärkeää. Lasse Rantanen vertaakin lehden kantta tuotteen pakkaukseen, jonka tehtävänä on miellyttää ostajaa ulkoasullaan (Rantanen 2007, 85). Kansi toimii lehden kasvoina. Se luo lukijalle mielikuvia lehdestä, ja sen tehtävänä on paljastaa jotain lehden sisällöstä. Lisäksi kansi kertoo jotain lehden lajityypistä. (Rantanen 2007, 89.) Kanteen valitaan näyttävä lehteen ja sen teemaan sopiva kuva sekä muutama harkittu sisältöä avaava kansiossikko. Näin tehdään myös Lumoojassa. Yhdessä ne herättelevät lukijan mielenkiintoa.

Rantanen kiteyttää, että hyvä kansi on tunnistettava ja omaperäinen, tunteisiin ja uteliaisuuteen vetoava sekä lupauksia antava. Sen on oltava selkeä ja helposti luettava. Rantanen vertaakin lehden ensimmäistä sivua julisteeseen. Sama sääntö, joka julisteeseenkin pätee on, että kansi pitää ymmärtää muutaman sekunnin aikana. Tunnistettavuuden säilyttämiseksi kannessa on oltava oma tyyli, mutta silti sen ei tulisi liikaa toistaa itseään, vaan tuoda aina jotain uutta ja yllättävää tutun ja tunnistettavan rinnalle, jotta lukijan mielenkiinto säilyy. Tutun ja yllättävän tulisi löytää sopiva tasapaino. (Rantanen 2007, 93.) Tämän olen Lumoojassa ratkaissut käyttämällä jokaisessa kannessa vahvaa ja vaihtuvaa lehtikohtaista väripintaa tunnistettavien kansielementtien taustalla. Kannessa vaihtuvana elementtinä väripinnan lisäksi on mielenkiinnon herättäjänä näyttävä kuvitus. Koska jokaisen Lumoojan punaisena lankana toimii aina lehtikohtainen teema, olen päättänyt paljastaa jotain teemasta jo kannen kuvituksella, jotta lukija saa jonkinlaisen käsityksen lehden sisällöstä. Kannen kuvituksen mielelläni itse omalla tyyllilläni tunnistettavuuden takaamiseksi.

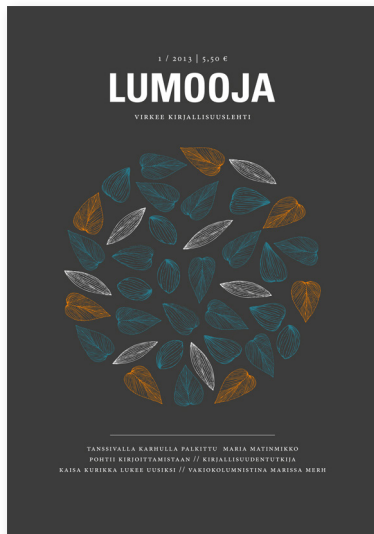
Kansi on lehtihyllyssä aina muiden kansien kaverina, joten sen tehtävänä olisi erottua jollain lailla muista kaltaisistaan. Mikäli kannessa on edes pieni persoonallinen ratkaisu, auttaa se erottumaan muista (Rantanen 2007, 86).

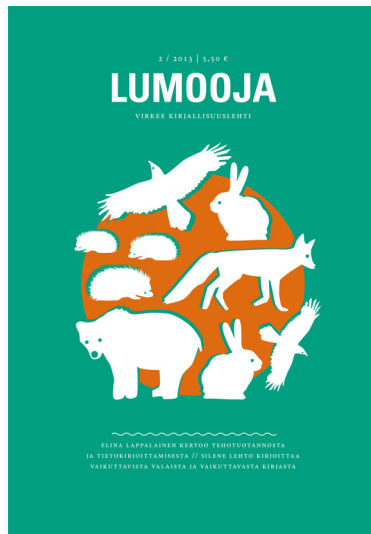
Kuva 4. Lumoojat 4/13 sekä 1/14 Akateemisen kirjakaupan lehtihyllyssä muiden kirjallisuuslehtien lomassa.

Lumoojan kannen olen suunnitellut kirjankansimaiseksi. Siinä on keskitetysti kannen yläosassa lehden numero ja hinta, niiden alla toiseksi suurimpana elementtinä lehden nimi ”Lumooja” tunnuksen muodossa sekä avaava lisäteksi ”Virkee kirjallisuuslehti” lehden nimen alla. Kannen kuva on pääosassa kaikista suurimpana elementtinä kirjankansimaisesti keskitettynä. Vahvat ja kirkkaat värit ja suuri väripinta toimivat huomion herättäjinä sekä tunnistettavuuden lisääjinä.

1/13 "Uuden alku"

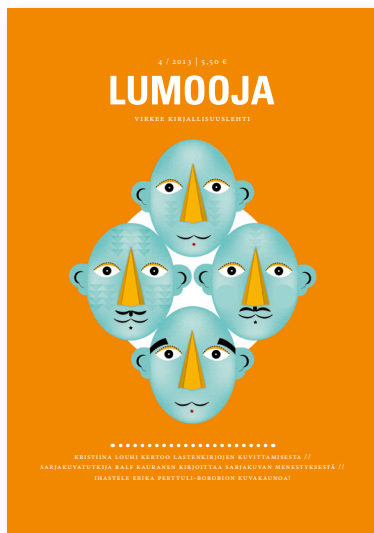
2/13 "Ekokritiikki"

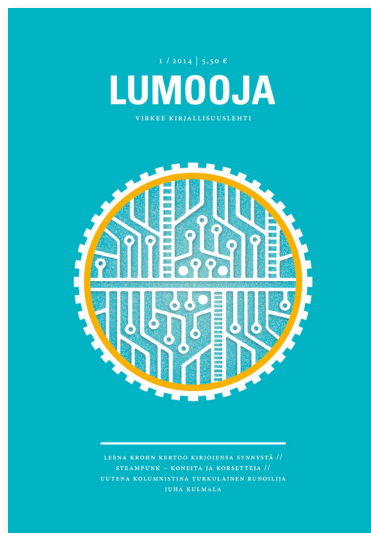
3/13 "Jännitys ja kauhu"

4/13 "Kuva"

1/14 "Teknologia"

Kuva 5. Tähän mennessä suunnittelemani Lumoojan kannet sekä kunkin lehden tema.

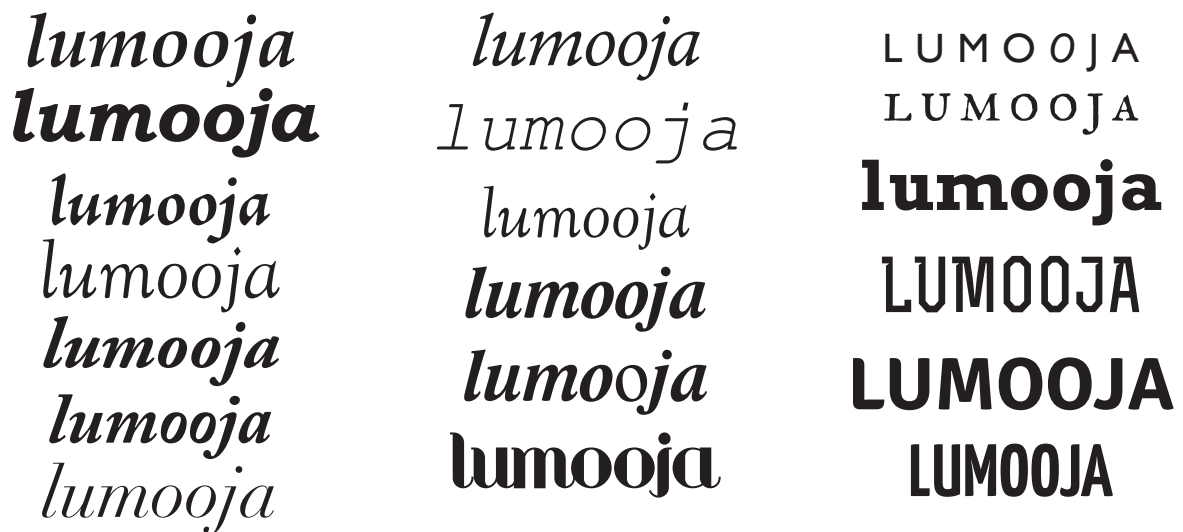
3.2 LEHDEN TUNNUS

Lehden nimen tulee olla näkyvällä paikalla lehden kannessa, jotta tiedetään heti, mistä lehdestä ja kenties lehdessä on kyse. Yleensä lehden nimen alla on myös tähdentävä selvitys lehden aiheesta ja sen tyylisuunnasta. Lehden nimen läheisyydessä sijaitsevat normaalisti lehden numero sekä hinta. Nämä elementit näkyvät myös Lumoojan kannessa, kuten jo aiemmin mainitsin.

Typografisesti muotoiltuna nimi on lehden tunnus, joka toistuu numerosta toiseen saman näköisenä. Se on koko lehden tärkein yksittäinen käsite. Lehden nimi tunnukseksi muotoil-

tuna on tärkeä osa lehden tunnistettavuutta. Tunnuksen muotoon tiivistyy lehden mielikuva sen sisällöstä ja tunnelmasta. (Rantanen 2007, 98.) Tunnusta suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon lehden henki ja sen tavoitteet. Lasse Rantanen vertaa lehden kantta sen kasvoiksi (Rantanen 2007, 89). Lehden nimi eli tunnus kannessa voisi siis olla kasvojen silmät. Olen Tapani Huovilan kanssa samaa mieltä siitä, että tunnuksen on oltava yksinkertainen ja sen on jäätävä helposti mieleen (Huovila 2006, 25).

Perinteisesti lehden tunnuksen paikka on kannen yläaidassa, sillä se näkyy siitä parhaiten kaupan lehtihyllyssä. Sitä tärkeämpää on kuitenkin se, kuinka se toimii kansisuunnittelussa. Mitä vähemmän kannessa on kuvia, sitä tärkeämpi rooli on lehden tunnuksella sekä muulla käytettävällä typografialla. (Rantanen 2007, 100.) Lumoojan tunnus ensimmäisissä luonnoksissani oli kovin monimutkainen, josta se pikkuhiljaa yksinkertaistui nykyiseen pelkistettyyn muotoonsa. Se on auttanut säilyttämään hyvän tasapainon kannessa vaihtuvan ja tapahtumarikkaamman kuvituksen rinnalla.

Kuva 6. Alun tunnuksen suunnittelua.

3.3 SISÄLLYSLUETTELO

Rantanen nimittää sisällysluettelon lehden toiseksi merkittävimmäksi sivuksi. Kun sisällysluetteloa silmäilee, tulisi pystyä hahmottamaan lehden kokonaisuus. Hän vertaakin sisällysluetteloa opastintauluksi, jonka tulisi auttaa lukijaa löytämään nopeasti ja helposti etsimänsä. (Rantanen 2007, 101.)

Sisällysluettelon tulisi palvella kahdenlaisia lukijoita: niitä jotka tietävät jo, mitä etsivät sekä niitä, jotka vielä etsiskelevät mahdollisia kiinnostavia aiheita. Sisällysluettelon tulisi olla helpposti luettava, selkeä sekä järkevästi sommiteltu. Selkeä typografinen muotoilu on tärkeää varsinkin kiinnostavia aiheita etsiskeleville lukijoille. Rantanen vertaa näitä lukijoita ikkunashoppailijoiksi ja sisällysluettelo näyteikkunaksi. Jos näyteikkunassa esiteltyä asiaa ei ole löydettävissä itse putiikista, ikkunashoppailija ei muutu shoppailijaksi. (Rantanen 2007, 101.)

Lumoojassa sisällysluettelo on muotoiltu selkeäksi ja yksinkertaiseksi itsensä näköiseksi käyttäen lehdestä tuttua typografiaa (kuva 7). Palstojen nimet on muotoiltu typografisesti niin, että ne nousevat hillitysti esiin ja luovat otsikkomaisen vaikutelman. Niiden alla on sisältöä avaava teksti, esimerkiksi palstan kirjoittajan nimi tai artikkelin otsikko. Koska olen pyrkinyt säilyttämään Lumoojan näköisen hillityn ja kirjamaisen vaikutelman, en ole aikakauslehti-mäisesti korostanut sen vahvemmin mitään artikkeleita sen enempää. En ole myöskään tuonut lehden kuvamaailmaa sisällön houkuttimiksi. Tietynlaisen arvokkuuden olen pyrkinyt säilyttämään.

Muita elementtejä, joita sisällyssivulle voi sijoittaa, ovat esimerkiksi lehden tunnus tai miniatyyriversio kannesta sekä tiedot sen tekijöistä. Samoin tunnuslaatikko, eli niin kutsuttu apinalaatikko voidaan sijoittaa luonnollisesti sisällyksen oheen. Tunnuslaatikko sisältää tiedot lehden toimituksesta sekä tärkeimmät yhteystiedot. Myös muu tarpeellinen tieto, esimerkiksi nettisivut tai ilmestymisajankohta löytävät helposti paikkansa sisällyssivulta. (Rantanen 2007, 103.) Lumoojan sisällyssivulla on lehden tunnus näyttävällä paikalla sivun ylälaidassa. Sen alla on lehden sisällysluettelo. Myös Lumoojan sisällyssivulta löytyy apinalaatikko. Se sisältää muiden oleellisten tietojen lisäksi varsinaisen toimituskunnan tiedot. Lehden avustajilla eli muilla tekijöillä on oma palstansa lehden loppupuolella. Tekijät-palstalla lehden avustajilla on mahdollisuus kertoa itsestään lyhyesti.

LUMOOJA

SISÄLLYS

03 ALKUSOINTU	21 TUTKIJAN KAMMIOSTA Tahmalaputettu muistokirjoitus
05 PÄÄKIRJOITUS	
06 MITÄ TEHDÄ?	22 Teknologian lonkerot rakkaan kirjamme ympärillä
07 KOLUMNI Korppi	24 KIRJATYÖLÄISEN PÄIVÄ Janosta runoon – päivä päätoimittajien matkassa
08 Leena Krohn: "Aika käyttää kirjailijaa, ei toisin päin"	27 KRITIIKIT
10 Höyryvoimalla vaihtoehtoiseen menneisyyteen	34 KOLUMNI Juha Kulmala
14 KIRJAN VOIMA Perillä kaiken aikaa	35 TEKIJÄT
16 KAUNOKIRJALLISUUS Hannele Vesaikko Seppo Kallio	36 LOPPUSOINTU
20 KUVARUNO Erika Perttuli-Borobio	37 TILAUSKUPONKI
	38 PALAUTE

Päätoimittaja
Noora Lehtimäki
noora.lehtimaki@lumooja.fi

**Toimitussihteeri ja
kaunokirjallisuusvastaava**
Aleksandr Manzos
aleksandr.manzos@lumooja.fi

**Toimitussihteeri ja
klubivastaava**
Pauliina Forss
pauliina.forss@lumooja.fi

Ulkoasuvastaava
Seidi Guzejev
seidi.guzejev@lumooja.fi

Julkaisija
Kirjoittajayhdistys Kapustarinta ry
Puheenjohtaja Elina Laine

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
tilaus@lumooja.fi

Ilmoitusmyynti
lumooja.fi/mediatiedot

Postiosoite
Linnankatu 24
20100 Turku

Painopaikka
Sälekarin kirjapaino, Somero
Painos 400 kpl

Lumooja ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
15. vuosikerta
ISSN 1457-4977

Kulttuuri-, mielipide-
ja tiedelehtien liitto
Kultti ry:n jäsen

Haluatko avustajaksi?
ks. s. 37

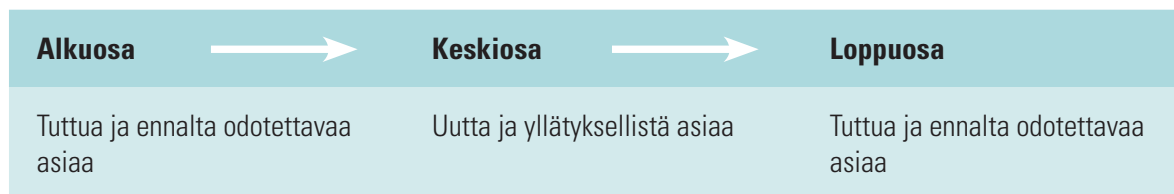

Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä ja palauttamisesta.
www.lumooja.fi

Kuva 7. Lumoojan sisällysluettelo.

3.4 LEHDEN RAKENNE

Hyväksi havaittu lehden rakenne sisältää kolme osaa: alkuosan, joka sisältää tuttua ja ennalta odotettavaa asiaa, keskiosan, joka sisältää uutta ja yllätyksellistä asiaa sekä loppuosan, joka sisältää jälleen tuttua ja ennalta odotettavaa asiaa. Tämä hyväksi havaittu rakenne on peruja jo Aristoteleen ajoilta. Hän puhui myytin rakenteen kolmijaosta, jossa oli myös alku, keskiosa sekä loppu. Lehden alku- sekä loppupää ovat tuttua ja turvallista numerosta toiseen toistuvaa sisältöä. Osa lehden palstoista sijaitseekin näillä sivuilla. Loppupään materiaali saattaa olla myös hieman kepeämpää tai tiedottavaa materiaalia. Lehden keskiosa eli uudet ja yllättävät pidemmät artikkelit sisältävät uusia näkökulmia sekä syventävää tietoa. (Rantanen 2007, 177, 178.)

Kaavio 1. Havainnollistava kaavio lehden rakenteesta.

Lumoojassa on aina yksi pääartikkeli, joka sijoittuu suunnilleen lehden puolivälin alun tienoille. Lehden palstat sijaitsevat aina suunnilleen samoilla kohdilla. Alussa on aina tutut Alkusointu, pääkirjoitus, Mitä tehdä? -palsta sekä Korppi-alteregon kolumni. Tämän jälkeen yleensä syvennyttään henkilöhaastatteluun, jonka jälkeen on usein aina pidempi teeman mukainen pääartikkeli. Tämän jälkeen tutut palstat vaihtelevilla kirjoittajilla vuorottelevat lehden sisällä. Lumoojan loppuosa koostuu monisivuisista kirjakritiikeistä, joiden jälkeen tulevat tutut Kolumni, Tekijät-palsta sekä Alkusoinnun vastapari eli Loppusointu. Viimeiset sivut ovat aina samat: tilauslomake, palautelomake sekä halukkaita avustajia varten oleva lomake.

= tuttua ja ennalta odotettavaa asiaa

= uutta ja yllätyksellistä asiaa

LUMOOJA

SISÄLLYS

03 ALKUSOINTU	21 TUTKIJAN KAMMIOSTA Tahmalaputettu muistokirjoitus
05 PÄÄKIRJOITUS	22 Teknologian lonkerot rakkaan kirjamme ympäriällä
06 MITÄ TEHDÄ?	24 KIRJATYÖLÄISEN PÄIVÄ Janosta runoon – päivä päätoimittajien matkassa
07 KOLUMNI Korppi	27 KRITIIKIT
08 Leena Krohn: "Aika käyttää kirjailijaa, ei toisin päin"	34 KOLUMNI Juha Kulmala
10 Höyryvoimalla vaihtoehtoiseen menneisyyteen	35 TEKIJÄT
14 KIRJAN VOIMA Perillä kaiken aikaa	36 LOPPUSOINTU
16 KAUNOKIRJALLISUUS Hannele Vesaikko Seppo Kallio	37 TILAUSKUPONKI
20 KUVARUNO Erika Perttuli-Borobio	38 PALAUTE

Päätoimittaja
Noora Lehtimäki
noora.lehtimaki@lumooja.fi

**Toimitussihteeri ja
kaunokirjallisuusvastaava**
Aleksandr Manzos
aleksandr.manzos@lumooja.fi

**Toimitussihteeri ja
klubivastaava**
Pauliina Forss
pauliina.forss@lumooja.fi

Ulkoasuvastaava
Seidi Guzejev
seidi.guzejev@lumooja.fi

Julkaisija
Kirjoittajayhdistys Kapustarinta ry
Puheenjohtaja Elina Laine

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
tilaus@lumooja.fi

Ilmoitusmyynti
lumooja.fi/mediatiedot

Postiosoite
Linnankatu 24
20100 Turku

Painopaikka
Sälekarin kirjapaino, Somero
Painos 400 kpl

Lumooja ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
15. vuosikerta
ISSN 1457-4977

Kulttuuri-, mielipide-
ja tiedelehtien liitto
Kultti ry:n jäsen

Haluatko avustajaksi?
ks. s. 37

Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä ja palauttamisesta.
www.lumooja.fi

Kuva 8. Havainnollistava kuva Lumoojan rakenteesta.

4 LUM00JA

Lumooja on turkulainen pienlehti, joka on keskittynyt kotimaiseen kirjallisuuteen. Vuodesta 2000 ilmestynyt pienlehti on ehtinyt vakiinnuttaa asemansa pienlehtien maailmassa. Lumoojalla on pienlehdelle ominaiseen tapaan lukuisia kirjoittaja-avustajia sekä nykyään myös pari kuvittaja-avustajaa.

Tällä hetkellä on meneillään Lumoojan 15. vuosikerta. Lehteä on julkaissut ilmestymisestään asti turkulainen kirjoittajayhdistys Kapustarinta ry, jonka tavoitteena on lisätä kotimaisen kirjallisuuden ja kirjoittajien tunnettavuutta sekä verkostoitumista (Kapustarinta ry 2013b). Lumooja on Kapustarinnan keskeisin toimintamuoto. Lehti on vakiinnuttanut hyvin asemansa kulttuuriaiheisten pienlehtien keskuudessa (Kapustarinta ry 2013a). Lumoojan tämän hetkinen päätoimittaja kuuluu Kapustarintaan, jossa hänellä on hallitusvastuu.

Lumooja etsii tuoreita näkökulmia sekä käsittelee erinäisiä kirjallisuuden ilmiöitä. Tämän lisäksi se tarjoaa julkaisukanavan kirjoittajan aluille. (Kultti 2013a.) Ensikirjoittajien on mahdollista saada palautetta, mikäli toimituskunta sen kokee tarpeelliseksi (Kapustarinta ry 2013a).

Lumoojassa on kannet mukaan lukien 40 sivua, ja se ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lumooja syntyi alunperin B5-vihkona. Nykyään lehden sivukoko on 185 mm x 265 mm. Tuotantoprosessi tapahtuu pääasiallisesti etätyönä. Minua helsinkiläistä lukuun ottamatta toimituskunta asuu Turussa. Lumoojan painosmäärä on 400 kpl, ja sitä saa tilaamalla sekä ostamalla Aka-teemisista kirjakaupoista, Turun Kansallisesta Kirjakaupasta, Kiasma-kaupasta ja Turun Kirjakahvilasta. Vuosina 2013–2014 lehden myyntihinta on 5,50 €. Tilatessa vuoden Lumoojat saa hintaan 20 €.

Lehden lukijakuntaan kuuluvia kirjallisuuden harrastajia löytyy ympäri Suomea. Tällä hetkellä yksi lehti menee jopa Saksaan asti.

4.1 TOIMITUSKUNNAN TEHTÄVÄT

Lumoojan toimituskunta valitaan aina kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Käynnissä on meidän toimituskuntamme toinen vuosi. Toimituskuntaamme kuuluu tällä hetkellä päätoimittaja, toimitussihteeri/kaunokirjallisuusvastaava, toimitussihteeri/klubivastaava sekä ulkoasuvastaava.

Aina ennen jokaista lehteä toimituskuntamme kokoontuu suunnittelemaan tulevaa numeroa. Kokouksissa jaetaan toimituskunnan lehtikohtaiset vastuualueet sekä käydään läpi tulevan lehden sisältöä. Toisinaan olen itsekin mukana, vaikka toimituskunta kokoontuu kotikaupungissaan. Osallistumiseni on tärkeää lähinnä silloin, kun kyseessä on jonkinlainen uudistus. Osallistuin kokoukseen esimerkiksi nyt alkuvuodesta, kun toimituskuntamme toinen vuosi alkoi ja sen mukana myös muutamat merkittävät uudistukset.

Lumoojan toimitussihteeri/kaunokirjallisuusvastaava, kuten toimitussihteeri/klubivastaavakin tuottavat avustajien sekä päätoimittajan ohella lehden sisältöä aina kirjakritiikistä pidempiin artikkeleihin tai haastatteluihin. Nämä vastuualueet päätetään yleensä aina lehtikohtaisissa toimituskokouksissa. Lumoojalla on joka numerossa palsta, jossa on keskimäärin yhden–kahden kirjoittajan runoja tai muuta kaunokirjallisuuteen liittyvää tekstiä. Nimensä mukaisesti kaunokirjallisuusvastaava vastaa lehtemme kaunokirjallisuusteksteistä. Klubivastaava vastaa Lumoojan kritiikeistä, eli hän editoi ja toimittaa kritiikit minulle taitettavaksi. Lisäksi klubivastaava vastaa Lumooja-klubista, joka on ollut tapana järjestää aina jokaisen Lumooja-lehden ilmestymisen kylkeen.

Lumoojalla on joukko kirjoittaja-avustajia, joita ilman se ei pystyisi toimimaan. Osa artikkeleista, suurin osa kritiikeistä sekä kaunokirjallisuustekstit tulevat avustajiltamme. Kirjoittaja-avustajien lisäksi Lumoojaan kirjoittaa aina vuodeksi kerrallaan valittava kolumnisti sekä vaihtuvat ammattikirjailijat ja tutkijat. Tutkijoilla on Lumoojassa oma palstansa. Kirjan voima -palstaa kirjoittavat aina vaihtuvat ammattikirjailijat. Nykyään apunani on myös parikuvittaja-avustajaa, jotka helpottavat omaa työmäärääni huomattavasti.

Päätoimittajan rooli toimituskunnassamme on ulkoasuvastaavan roolin ohella työläin. Päätoimittaja vastaa koko lehden sisällöstä, minkä lisäksi hän oikolukee ja editoi suurimman osan teksteistä. Oikoluettuaan päätoimittaja lähettää tekstimateriaalin minulle taitettavaksi. Tähän mennessä taittoaineisto on tullut aina osissa, mikä helpottaa sinänsä omaa työskentelyäni, sillä taittoahtini jakautuu muutenkin useampiin päiviin.

Pääkirjoituksensa lisäksi päätoimittaja yleensä kirjoittaa jonkin artikkelin lehteen, mahdollisen kirjakritiikin kritiikit -palstalle sekä tuottaa ”Mitä tehdä?” -palstan tekstisisällön. ”Mitä tehdä?” sisältää ajankohtaisia paikallisia kirjallisuustapahtumia sekä kilpailuja. Lisäksi päätoimittajamme tekee lehtemme apurahaselvitykset sekä hoitaa lehden mainosmyynnin, markkinoinnin, www-sivujen sekä Facebookin päivitykset. Päätoimittaja hoitaa myös lehden postituksen. Lumoojan talouden käytännön asioiden hoitamisen sekä tilaaja- ja mainoslas-kutuksen hoitaa Kapustarinnan taloudenhoitaja. Lehden teema, teemakohtainen sisältö sekä lehteen liittyvät budjettiasiat päätetään yleensä yhdessä koko toimituskunnan voimin.

4.2 ULKOASUVASTAAVAN ROOLI

Ulkoasuvastaavana olen uudistanut koko Lumoojan ulkoasun tunnusta myöten. Ulkoasu on muuttunut uusien toimituskuntien myötä, ja tunnus on sitä myöten vaihtunut useampaan kertaan.

Olen tähän mennessä taistanut viisi Lumoojaa, neljä viime vuonna 2013. Tämän vuoden 2014 alussa taitoin viidennen Lumoojani, joka toimii opinnäytetyöni toiminnallisena osana. Tehtäviini kuuluu lehden ulkoasu-uudistuksen sekä taistamisen ohella pääasiassa lehden kuvista vastaaminen. Henkilökuvat saattavat tulla ulkopuolelta joko ammatti- tai amatöörika-vaajalta, mutta toisinaan käyn myös itse kuvaamassa palstojemme tutkijoita tai kolumnisteja. Lisäksi olen tähän mennessä ottanut aina päätoimittajamme kuvan pääkirjoitusta varten. Kuvien käsittely on olennainen osa ulkoasuvastaavan roolia. Ajoittain turvaudun kuvien kä-sittelyssä mustavalkoiseen muokkaukseen, sillä usein kuvat saattavat olla esimerkiksi toimi-tuskuntamme tai muiden henkilöiden toimesta otettuja, jolloin kuvan laatu ei välttämättä ole ammattitasoa. Tämän vuoksi saatan käsitellä myös omat kuvani mustavalkoisiksi, sillä en ole itsekään valokuvauksen ammattilainen enkä omista ammattitason järjestelmäkameraa. Par-haan lopputuloksen olen huomannut syntyvän, kun olen kuvannut henkilökuvia mahdolli-simman valoisassa ympäristössä, mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi ulkona, ja katsonut, että kamerani asetukset on säädetty miljöön ja sen valon määrän sekä laadun huomioon ottaen. Kaikki ottamani lehden kuvat ovat teknisesti suunnilleen samaa sarjaa.

Kuvitukset olen tähän mennessä tehnyt pääasiallisesti itse, mutta kuten aiemmin jo mainitsin, viimeisimpiin numeroihin olen saanut apua kuvittaja-avustajilta. Lehdessä, jonka liitän osak-si opinnäytetyötäni, on toiselta avustajalta kuvitus pääartikkelissa ja toiselta kuvitus runossa. Kuvittaja-avustajat ovat mahdollistaneet sen, että lehden kuvamaailma on nyt huomattavasti kirjavampaa sekä laadukkaampaa. Minulla on ollut enemmän aikaa keskittyä taittoon ja sen viilaamiseen. Olen vaihtuvien kuvitustyylien myötä innostunut käyttämään myös enemmän värejä lehdessä. Näin lehdistä on parin viimeisen numeron aikana kehittynyt entistä näyttä-

vämmät. Kuvittaja-avustajia en ole ohjeistanut muuten kuin antamalla tarvittavat koot. Pidän siitä, että kuvittajalle ominainen kädenjälki näkyy. Kuten kirjoittaja-avustajille, myös kuvittajille Lumooja on oiva väylä esitellä taidonnäytteitään.

Kuva 9. Kuvittaja-avustajien Juha Veltin sekä Essi Ruuskasen kuvituksia Lumoojassa.

Työtehtäviini kuuluu myös tehdä tarvittavia korjauksia lehteen oikoluvun jälkeen. Keskimäärin oikolukukertoja on pari–kolme. Kun lehti on useampaan kertaan tarkistettu, on aika laittaa lehti painoon. Tällöin työtehtäviini kuuluu lehden painokuntoon laitto sekä asiointi painon kanssa.

Ulkoasuvastaavan käsissä on iso määrä tekstiä ja muuta lehteen tulevaa materiaalia, joista tulisi rakentaa toimivia kokonaisuuksia. Hyvien työskentelytapojen omaksuminen on tärkeää. Esimerkiksi materiaalien tarkka kansioiminen sekä tiedostojen nimeäminen oikein on osoittautunut varsin oleelliseksi ja tärkeäksi taidoksi. Aina ennen uuden lehden taittamista luon uuden kansion, jonka nimeän kunkin Lumoojan mukaan. Luon kansion sisään oman kansiot kuville, teksteille, pdf:ille, taittoversioille sekä ilmoituksille. Niihin minun on helppo tallentaa päätoimittajan lähettämää materiaalia sitä mukaa, kun sitä tulee. Olen havainnut, että päivämäärä olisi hyvä lisätä aina tiedoston nimen perään, jotta pysyy kartalla eri versioista. Näin tiedostot pysyvät järjestyksessä ja helposti löydettävissä. Lehden tekijällä on hallussaan paljon materiaalia.

PÄÄTOIMITTAJA	TOIMITUSSIHTEERI/ KAUNOKIRJALLISUUSVASTAAVA	TOIMITUSSIHTEERI/ KLUBIVASTAAVA	ULKOASUVASTAAVA
Lehden sisällöstä vastaaminen	Sisällön tuottaminen lehteen	Sisällön tuottaminen lehteen	Lehden ulkoasun suunnittelu ja siitä vastaaminen
Tekstien oikoluku	Lehden kaunokirjallisuus- teksteistä vastaaminen	Lehden kritiikeistä vastaaminen	Lehden taittaminen
Tekstien editointi (lukuunottamatta kaunokirjallisuustekstejä ja kritiikkejä)	Ideointi + budjettiasioista päättäminen yhdessä muun toimituskunnan kanssa	Lumooja-klubista vastaaminen	Kuvitusten tekeminen, kommunikointi kuvittaja- avustajien kanssa
Lehden materiaalien toimittaminen ulkoasu- vastaavalle		Ideointi + budjettiasioista päättäminen yhdessä muun toimituskunnan kanssa	Päätoimittajan sekä tutkijoiden kuvaaminen palstoille sekä kuvien käsittely
Sisällön tuottaminen lehteen (pääkirjoitus, mahdollinen artikkeli, Mitä tehdä -palsta, kritiikki...)			Korjausten tekeminen oikolukukertojen jälkeen
Apurahahakemukset			Lehden saattaminen painovalmiiksi sekä asiointi painon kanssa
Mainosmyynti			Ideointi + budjettiasioista päättäminen yhdessä muun toimituskunnan kanssa
Markkinointi			
Facebookin ja www-sivujen päivitykset			
Lehden postitus			
Ideointi + budjettiasioista päättäminen yhdessä muun toimituskunnan kanssa			

+ avustajat, kolumnistit sekä vaihtuvat ammattikirjailijat ja tutkijat toimivat sisällöntuottajina

Taulukko 2. Lumoojan toimituskunnan tehtävät 2013–2014.

YLEISKOKOUS	LEHTIKOHTAINEN KOKOUS	AVUSTAJAPOSTI LÄHTEE	TEKSTIN TYÖSTÄMINEN	TEKSTIEN OIKOLUKEMINEN	LEHDEN TAITTAMINEN	PAINOSSA
käydään läpi mennyt ja tulevaa	kritiikkilistat sekä osa lehden aiheista valmiina + kokouksen valmistelu tehty päätetään yhdessä lehden sisällöstä ja jaetaan juttuja toimituskunnalle	kerrotaan, mitä juttuja on tarjolla, avustajat saavat tarjota myös omia ehdotuksiaan			tähän sisältyvät myös oikoluku ja korjaukset sekä lehden painokuntoon laittaminen	
vuoden viimeisen lehden jälkeen		2 päivää kokouksesta	1 kuukausi aikaa	1 viikko aikaa	2 viikkoa aikaa	2 viikkoa

Taulukko 3. Lumoojan tekoprosessin eteneminen 2013–2014.

5 PROSESSIKUVAUS

Tässä luvussa käyn läpi Lumoojan ulkoasu-uudistuksen prosessikuvausta työn vastaanotosta alkaen. Pohdin syitä, miksi Lumooja tarvitsi ulkoasu-uudistuksen. Lisäksi kerron uudistuneen Lumoojan suunnitteluprosessista sekä palautteesta, jota uudistunut lehti sai.

5.1 TYÖN VASTAANOTTO

Kuulin ensi kertaa Lumoojasta joulukuussa 2012, kun opiskelukaverini kysyi luokaltamme, olisiko joku ollut kiinnostunut ryhtymään hänen ystävänsä päätoimittaman kirjallisuuslehden ulkoasuvastaavaksi. Olin jo pitkään haaveillut vastaavanlaisesta työstä, jossa saisin näyttää osaamistani. Kaipasin lisää visuaalista näyttöä portfoliooni. Ulkoasuvastaavan vastuu kiehtoi myös. Vaikka tiesin, että minulla tulisi olemaan kiireinen alkuvuosi alkavan harjoittelun vuoksi, päätin laittaa hakemuksen eteenpäin. Sattuikin niin, että olin ainoa luokaltamme, joka kiinnostui kyseisestä pestistä, joten vasta valittu päätoimittaja halusi tavata minut.

Tapaamisessamme kerroin päätoimittajallemme ajatuksiani lehden tulevaan ulkoasuun liittyen ja pyörittelimme niitä yhdessä. Sain lähes vapaat kädet lehden suunnitteluun, eikä ehtoja ollut monia. Lähinnä päätoimittaja toivoi, ettei lehti uudistus menisi turhaksi erikoisuuden tavoittelemiseksi ja siten sekavaksi. Luettavuus haluttiin säilyttää, mitä toki pidin itsestään selvyytenä, olihan sentään kyse kirjallisuuslehdessä. Lehden tuli olla helposti hahmotettava ja selkeä. Moderni freesaus oli kuitenkin toivottavaa. Tulimme heti loistavasti toimeen keskenämme ja minulla oli luottavainen ja hyvä fiilis alkavaan työhön.

Tapaamisemme jälkeen aloitin suunnittelutyön, josta kerron myöhemmässä luvussa tarkemmin. Suunnitelmani vein ensimmäiseen toimituksemme kokoukseen Turkuun, ja se sai ihan hyvän vastaanoton vasta valitulta toimituskunnaltamme. Samalla pääsin tutustumaan muihinkin toimituskuntamme jäseniin, mikä loi ainakin itselleni heti hyvän yhteisöllisen tunnelin. Vaikka kyse on etätoimituksesta, on mielestäni hyvä nähdä, kenen kanssa tulee olemaan tekemisissä lehden parissa seuraavat kaksi vuotta.

5.2 MIKSI ULKOASU-UUDISTUS TEHTIIN?

Toimituskunnan vaihtuessa kahden vuoden välein on lehden ollut mahdollista pysyä tuoreena ja lukijaystävällisenä joidenkin sisällöllisten sekä visuaalisten muutosten myötä. Muutenkin toimituskunnan vaihtuessa on mukava aloittaa aina puhtaalta pöydältä. Lumoojan ulkoasu onkin elänyt enemmän tai vähemmän aina toimituskunnan vaihtuessa.

Kun oma toimituskuntamme aloitti, halusimme uudistaa lehden ulkoasun sekä sisällön lähes kokonaan. Päätoimittajan toivomuksena jatkumona vanhalle jäi kiiltävä kansi sekä osa sisällöllisistä jutuista. Myös lehden fyysinen koko, paperi sekä sivumäärä pysyivät samoina.

Aina lehdellä ei ole ollut selkeitä teemoja niin kuin esimerkiksi meillä. Meidän toimituskuntamme vuoden 2013 ensimmäisen lehden teemaksi valittiin ”Uuden alku”. Muut meidän toimituskuntamme vuoden 2013 teemat ovat olleet ”Ekokritiikki”, ”Jännitys ja kauhu” sekä ”Kuva”. Tämän vuoden 2014 ensimmäisen Lumoojan teemaksi valittiin ”Teknologia” (kuva 5. 20).

Kuva 10. Vanhoja Lumoojan kansia vuosien varrelta: 4/2012, 1/2011, 2/2009, 1/2008 ja 1/2005.

Lumoojan historian aikana on ollut sellaisia tilanteita, ettei toimituskuntaan ole kuulunut erillistä ulkoasuvastaavaa lainkaan. Tällöin toimitus on hoitanut itse lehden taiton. Suositelen kuitenkin lämpimästi ulkoasuvastaavan käyttämistä, sillä ilman ammattitaitoisempaa visuaalista näkemystä lehti saattaa jäädä sekavaksi eikä tavoita lehden lukijoita toimituksen haluamalla tavalla.

5.3 HYVIN SUUNNITELTU ON PUOLIKSI TEHTY

Lumooja on taittamani viiden ilmestyneen numeronsa myötä elänyt jonkin verran ja näyttäisi hiljalleen löytävän lopullisen muotonsa. Tämän vuoden ensimmäinen lehti uudistui hie-
man sisältönsä sekä pienten visuaalisten muutosten myötä, mutta silti mielestäni lehti on onnistunut säilyttämään tunnistettavuutensa. Kun pohjatyön tekee tarpeeksi mallikkaasti ja suunnitelman mahdollisimman valmiiksi, on itse lehden taittaminen yllättävän nopeaa ja vaivatonta. Lasse Rantanen muistuttaa, ettei lehden ensimmäinen numero ole koskaan valmis, vaikka perussuunnitelma olisi tehty kuinka hyvin tahansa. Sen vain tulisi saavuttaa riittävä taso jatkon kannalta. (Rantanen 2007. 201.) Valmiit tekstit hyvin tehdyn suunnitelman kanssa muovaavat ulkoasun kohti lopullista muotoaan. Pienet muutokset sallin aina, kunhan raamit ja tärkeimmät tunnistettavuuden takaavat elementit ovat paikoillaan.

Ulkoasua suunnitellessani asetin itselleni tavoitteeksi luoda näyttävän lehden, jonka tuli palvella ennen kaikkea kirjallisuuden harrastajia eli Lumoojan lukijakuntaa. Tavoitteenani oli saada ihmiset – sekä vanha lukijakunta että uudet lehden hypistelijät kiinnostumaan uudistuneesta lehdestä. Ulkoasun tuli olla selkeä, jotta se olisi helppolukuinen, mutta myös houkutteleva, jotta mielenkiinto säilyisi sivulta toiselle. Lisäksi halusin kokonaisuuden olevan tunnistettava ja eheä. Tutkin aiempia Lumoojia ja havaitsin, että niissä palstat olivat kukin hyvin erilaisia keskenään. Lehdet poikkesivat muutenkin hyvin paljon toisistaan. Kaipasin lehteen jämäptiyyttä ja selkeyttä. Tiesin, että sivuille tulisi enemmän tekstiä kuin kuvia, mutta halusin kuitenkin, että kuvituksilla olisi oma perusteltu roolinsa lehdissä. Pitkät tekstimassat uuvuttavat lukijaa, joten koin tärkeäksi antaa niille tilaa ja ilmavuutta sekä pelata visuaalisilla huomion herättäjillä. Lisäksi pyrin saamaan lehteen aavistuksen modernimpaa lähestymistapaa.

Aloitin suunnittelutyöni kannesta, sillä päätoimittaja halusi nähdä sen ensimmäisenä. Kanta suunnitellessani koitin samalla suunnitella lehden tunnusta. Halusin luoda taideteoksen, jonka kaikki elementit ovat perustellusti paikoillaan. Käytin apuna luokkakaveriani, joka myös toimi silloin erään lehden ulkoasuvastaavana. Lähetin hänelle luonnoksia ja kysyin hänen mielipidettään. Näin sain karsittua itselleni muutaman vaihtoehdon, joista muokkasin ensimmäiset ehdotukset päätoimittajalle katsastettivaksi. Päätoimittaja valitsi mielestään parhaan vaihtoehdon, jonka muokkasin lopulliseen muotoonsa.

Kuva 11. Alun kannen suunnittelua teemalle ”Uuden alku”.

Kannen ohella aloin suunnittelemaan myös lehdessä käytettävää typografiaa. Tapani Huovila (2006, 95) opastaa, että julkaisulle tulisi valita yksi–kolme erilaista kirjaintyyppiä ja olen hänen kanssaan samaa mieltä siinä asiassa, varsinkin mitä tulee pienlehtiin. Huovila tähdentää, että mikäli kolmeen päädytään, tulisi niistä valita yksi kirjaintyyppi, jota pääasiassa käytetään. Liian moni eri kirjaintyyppi julkaisussa tekee levottoman vaikutelman. Lukijan mielenkiinto tulisi herättää muilla visuaalisilla keinoilla. (Huovila 2006, 95.) Itse päädyin valitsemaan kaksi eri kirjaintyyppiä Lumoojaan, sillä halusin välttää Huovilan mainitseman levottomuuden. Halusin kuitenkin valita sellaiset kirjaintyypit, jotka sisältäisivät mahdollisimman monta eri leikkausta, jotta saisin lehteen tarpeeksi variaatiota. Päädyin siis kahteen eri kirjaintyyppiin: perinteisempään Minion Prohon sekä modernimpaan Univers LT Std:hen. Mielestäni näiden kahden liitto toimii moitteettomasti. Minion Prolla hain perinteistä kirjallisuuden tunnelmaa, jonka halusin luoda. Särmikäs ja komea Univers LT Std sen mausteena sai tuoda sivuille modernia vivahdetta.

Koska antiikva eli päätteellinen kirjaintyyppi on yleisesti todettu leipätekstissä luettavammaksi kuin päätteetön groteski, päätyi antiikva Minion Pro Lumoojassakin leipätekstityypiksi. Muutenkin Minion Pron luettavuus on hyväksi havaittu, joten se soveltuu erinomaisesti leipätekstiin. Leipätekstin lisäksi päätin käyttää Minion Protta myös otsikkotyylissä, johon olen pyrkinyt Minion Pron italic-leikkauksella sekä jollain värillä korostamaan tärkeitä sanoja, jotta otsikot ja taitot muutenkin heräisivät henkiin. Toinen tehokeino, jolla pyrin tuomaan arvokkuutta oli käyttää Minion Pron kapiteeleja kevyttä harvennusta käyttäen. Markus Itkonenkin (2004, 114) sanoo, että kapiteelit ovat parhaimmillaan, kun niitä on hieman harvennettu.

Univers LT Std:n kapeat leikkaukset päätyivät muun muassa väliotsikoihin, ingresseihin, kuvateksteihin sekä palstojen nimiin. Typografian merkitystä avaan enemmän tutkielmani kuudennessa luvussa, jossa käsittelen hyviksi havaitsemiani eväitä pienlehden ulkoasuvas-
taavalle.

UNIVERS LT STD / BOLD CONDENCED

Univers LT Std / Condenced

Minion Pro / Regular

Minion Pro / Italic

Minion Pro / Bold

(lähinnä leipätekstissä)

Kuva 12. Typografiset valinnat.

Palstojen ulkoasujen valmistuttua aloin jo nähdä lehdessä tunnistettavuuden vivahteen. Palstoja suunnitellessani mietin jostain syystä koko ajan punaista lankaa, josta varmaan syntyi palstan yläpään yksinkertainen viiva. Sen yläpuolelle päätin sijoittaa palstan sekä kirjoittajan nimen. Ne palstat, joihin tuli liittää mukaan kirjoittajan kuva, saivat viivojensa päähän pallon muotoisen kuvaboksin. Kahdella–kolmella elementillä olin saanut palstan ulkoasun valmiiksi.

PALSTAT:
Univers LT Std
Bold Condensed
14 pt

ALKUKOROSTUS:
Minion Pro Bold
9 pt / 13 pt

LEIPÄTEKSTI:
Minion Pro
Regular
9 pt / 13 pt

TUTKIJAN KAMMIOSTA / KUKKU MELKAS

Tahmalaputettu muistokirjoitus

OTSIKKO-
TEKSTIT:
Minion Pro
Regular /
Minion Pro Italic

PÄHKÄILLESSÄNI TÄTÄ KIRJOITUSTA kalman-
rajan jo mentyä, töpsähti ruutuun hätkähdyttävä tieto:
kulttuurintutkija **Stuart Hall** (1932–2014) on kuollut.
Olin aamupäivällä miettinyt omaa tutkijataustani ja
siinä vaikuttaneita merkittäviä teoreetikkoja. Muistin
erään toukokuusen perjantain vuonna 2000, kun inno-
kas kirjallisuudentutkijoiden opiskelijaporukka junaili
Tampereelle kuuntelemaan brittiläisen kulttuurintutki-
muksen gurma, jamaikalaisintyistä Stuart Hallia. Kai-
nalossa meillä oli edellisenä vuonna julkaistu Hallin kir-
joitusten suomenoskoelma *Identiteetti* (1999), jota
olimme lukeeet ja opiskelleet hartaasti. Hallin puhe
Tampereella teki vaikutuksen: hän puhui hankalistakin
asioista ja käsitteistä niin, että ymmärsimme ja vieläpä
tavalla, joka ei rakentanut hierarkioita eikä asettunut
kuulijoidensa yläpuolelle. Olimme lopullisesti myytyjä.

Kulttuurintutkimus (engl. Cultural Studies) on
humanistis-yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jonka
historia juontaa 1960-luvun Englantiin ja tieteidenväli-
syyteen: alan opettajat olivat sosiologeja ja historian- ja
kirjallisuudentutkijoita. Kulttuurintutkimuksesta muo-
dostui tutkimuksellinen ”kotini” 1990-luvun lopulla,
kun aloitin kirjallisuudentutkimuksen jatko-opinnot.
Minua puhutteli paitsi suuntauksen tieteidenvälisyy-
s myös sen poliittisuus, jossa – samoin kuin feministises-
sä tutkimuksessa – tutkimus on aina kytköksissä siihen
maailmaan eli yhteiskunnallis-poliittiseen tilanteeseen,
jossa sitä tehdään. Tavalla tai toisella.

Hall opetti hyvin konkreettisesti ettei viatonta pu-
hetapaa ole olemassa. Ymmärsin, että puhettavat eli dis-
kursit kytkeytyvät toisiinsa tiettyjen yhteiskunnallisten
voimien ja historiallisten ehtojen luomassa viitekehyk-

sessä. Ja että nimenomaan valta – eivätkä suinkaan to-
dellisuutta koskevat faktat – tekee asioista ”tosia” (Hall
1999, 102). Hänen analyysinsä kielen ja puhetapojen val-
lasta, niihin rakentuvista syrjivistä ja alistavista käytän-
nöistä sekä identiteetin muotoutumisesta suhteessa Toi-
seen saivat katselemaan paitsi kirjallisuutta myös omia
tekemisiäni uudella tavalla. Niinpä olen tutkimuksissani
tarkastellut esimerkiksi niitä tapoja, joilla palvelustyön
hahmoa tuotettiin 1900-luvun alun kirjallisuudessa ja
poliittisessa kontekstissa tai paneutunut vähemmistöi-
dentiteetin ja häpeän välisiin kytköksiin ruotsinsuoma-
laisessa kirjallisuudessa.

Hallin näkemyksen mukaan kulttuurintutkimus ”on
liikaista, sillä se tulee kysymään kysymyksiä, joita akatee-
miset oppineet eivät tavallisesti kysy kentillään. Se tulee
kantamaan huolta ongelmista, joihin ihmiset eivät voi
antaa yksinkertaisia vastauksia, mutta joista he myös tie-
tävät, että käytäntöjen muotoutumisella on yhteytensä
yhteisön poliittiseen elämään.” Hankalat kysymykset, ja
yksinkertaisten vastausten välttäminen – koska sellaisia
ei tutkimuksessa ole – ovat olleet oiva eväs tutkijan-
rulle. Vaikka uskoni on joskus koetuksella, olen samaa
mieltä Hallin kanssa: tuottamamme tieto vaikuttaa ym-
päriävään yhteiskuntaan ja jopa siinä harjoitettavaan
politiikkaan. Oma puhki luettu ja tahmalaputettu *Identi-
teetti*ni on edelleen työhuoneella jatkuvasti saatavilla: se
muistuttaa miten kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimus
voi muuttaa maailmaa. Ai miten? No lue *Identiteetti* ja
valaistu! *

Tekstissä oleva suora sitaatti Hallilta on haastattelusta ”Identiteetti
globalisoituvassa maailmassa” vuodelta 2000. Se on luettavissa
osoitteessa <http://people.uta.fi/~tierka/Hallihaastatj.htm>.

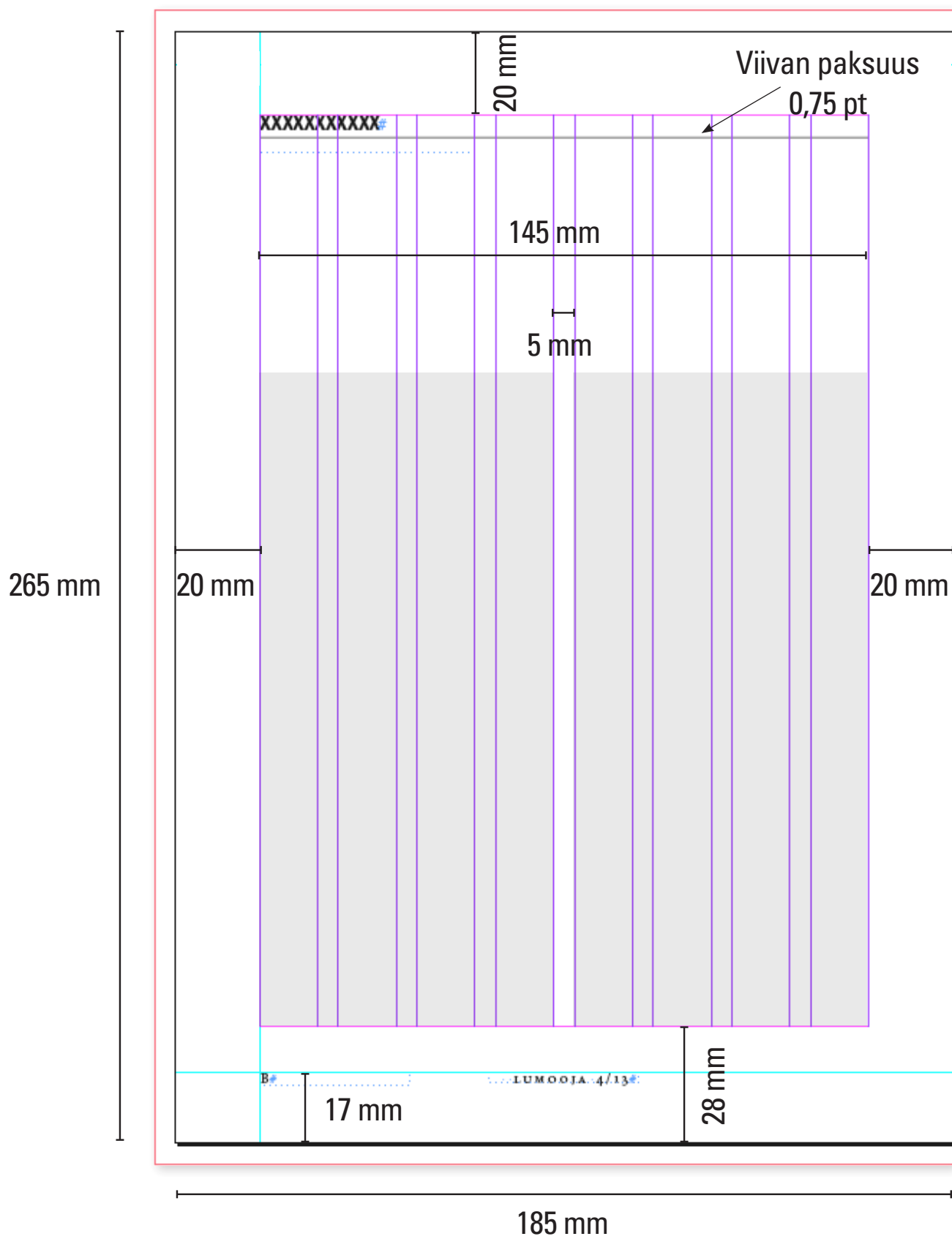
LUMOOJA 1/14

21

ALATUNNISTE:
Minion Pro
Regular 10 pt,
välistys 200
(kapiteelit)

SIVUNUMERO:
Minion Pro
Regular, 10 pt

Kuva 13. Havainnollistava kuva palstasta sekä käytetystä typografiasta.

Kuva 14. Havainnollistava kuva sivupohjasta.

Kirjallisuuslehdessämme kuvat ovat pienemmässä roolissa kuin teksti, joten halusin keksiä keinon tuoda sivuille eloa. Päädyin luomaan sopivalla tavalla näyttäviä typografisia ratkaisuja, käyttämään teksteissä värejä sekä tuomaan sivuille erilaisia tekstiä tukevia pienempiä ja suurempia kuvituksia. Sittemmin kuville sekä kuvituksille on raivautunut enemmän tilaa lehteen.

Kuva 15. Esimerkki typografisista ratkaisuista.

Kuva 16. Esimerkki kuvien käytöstä.

Lehden paperimateriaalien haluttiin pysyvän samana kuin aiemman toimituskunnan Lumoojassa kustannuksellisista syistä. Kannen paperi on 250 g Galerie art silkkiä. Sisäsivujen paperi on 90 g G-printiä. Mikäli pienlehdellämme olisi käytössä enemmän varoja, vaikuttaisin ensimmäisenä paperin valintaan. Yksi häiritsevä perintö vanhasta Lumoojasta on läpinäkyvyyden häivähdys lehden sivuilla.

5.4 PALAUTETTA LUMOOJAN UUDISTUKSESTA

Uudistuneen Lumoojan sisällön sekä ulkoasun selkeydestä ja kokonaisuudesta tuli lehtiuidistuksen jälkeen paljon kiitosta. Päätoimittajamme lähetti minulle toimituskuntamme ensimmäisen Lumoojan ilmestymisen jälkeen joitain kommentteja, joita lehti sai lukijoiltaan:

“Se on todella hieno ja kaunis ja aivan ihana!”

“Taitto oli piristävänoloinen ja jutut nuorekkaan energisiä.”

”Kirjallisuuslehti, joka hengittää, hyvä!”

Myös Lumoojan entinen päätoimittaja Terhi Hannula kirjoitti palautetta ensimmäisestä vuoden 2013 Lumoojastamme:

“Todella upea numero, onnittelut toimitukselle! Herkullista luettavaa, jota ei voinut laskea käsistään ennen kuin oli lukenut kaiken kannesta kanteen. Kilpailee tiukasti kaikkien aikojen parhaan Lumoojan numeron paikasta. Terv. Entinen päätoimittaja”

Lisäksi muut toimituskuntamme jäsenet ovat näyttäneet tyytyväisyytensä tehtyyn ulkoasuvastaavan työhöni:

“Lumoojan uusi ulkoasu on tehnyt lehdestä yhtenäisen ja tunnistettavan. Lehden kansikuvat ja niiden pyöreäkö muoto luovat toistuvuutta ja lehden teema tulee aina selvästi näkyviin jo kannesta. Raikkaat ja rohkeat värit erottavat Lumoojan lehtihyllystä ja houkuttelevat tarttumaan siihen. Lehden ulkoasun yksinkertaisuus luo myös tyylikkään ja selkeän linjan. Vähemmän on enemmän! Fontti on myös hillitty ja linjassa lehden kuvituksen kanssa. Pelkistetty, mutta persoonallinen ulkoasu tekee lehdestä myös helposti luettavan ja selailtavan. Aikaisempaan ulkoasuun verrattuna nykyisessä viehättää juuri yksinkertaisuus. Lumooja näyttää nyt siltä, että sillä on identiteetti ja luonne. Sen tunnistaa ja muistaa!”

– Lumoojan toimituskunta vuosilta 2013 ja 2014.”

Positiivista palautetta on tullut pitkin vuotta niin sähköisesti kuin kasvokkainkin. Kapustarinta ry:n vuoden 2013 toimituskertomuksen mukaan Lumooja on löytänyt tiensä yhä useampien ihmisten tietoisuuteen, minkä lisäksi lehti on noteerattu positiivisessa valossa monissa eri medioissa (Kapustarinta ry 2013a).

Hyvä palaute on innostanut minua jatkamaan entistä suuremmalla intohimolla lehden työstämistä. Saatu palaute kulkee käsi kädessä alun suunnittelussa asettamieni visuaalisten tavoitteiden kanssa. On hienoa huomata, että uudistukseni on ilahduttanut Lumoojan lukijakuntaa.

6 TOIMIVIKSI HAVAITUT EVÄÄT

Tässä luvussa kokoan hyviä eväitä ulkoasuvastaavalle pienlehden etätoimittamiseen. Kuten johdannossa mainitsin, kutsun tutkielmassani eväiksi koontia lähdekirjallisuuden tarjoamasta perusohjeistuksesta sekä omista Lumoojasta saaduista havainnoistani. Käsittelen Lumoojaa sekä lähdekirjallisuutta esimerkkinä käyttäen etätoimituksen työskentelyä ja työvälineitä sekä niitä rakennuspalikoita, joista syntyy visuaalisesti toimiva pienlehti. Lopussa käsittelen painoon sekä painokuntoon laittamiseen liittyviä seikkoja.

6.1 ETÄTYÖSKENTELY PIENLEHDESSÄ

Etätyöskentely Lumoojassa sopii ainakin minulle varsin hyvin. Omistan siihen tarvittavat työvälineet: tietokoneen, internet-yhteyden sekä tarvittavat graafisen suunnittelun ohjelmat. On siis täysin mahdollista taittaa helsinkiläisenä ulkoasuvastaavana turkulaista lehteä. Voisin jopa tehdä työtä ulkomailta käsin näillä välineillä, jos haluaisin.

On tärkeää reagoida pikaisesti yhteydenottoihin, kun kyse on tällaisesta pienlehdestä, jonka toimituskunta sekä avustajat tekevät työtä etänä. Asioiden on päästävä rullaamaan eteenpäin. On tärkeää myös pitää hyvät välit muuhun yhteisöön, sillä yhteisö ei toimi, jos sen osapuolet eivät kunnioita toisiaan. Ryhmätyötaidot ovat tärkeitä, vaikka työtä tehdäänkin erikseen.

Jotta etätyöskentely toimii, on henkilökemioiden lisäksi myös työvälineiden oltava kunnossa. Olemme sen verran pieni yhteisö, että olemme toistaiseksi selvinneet moitteettomasti pelkällä sähköpostilla sekä Facebookilla. Sähköpostiviesteihimme harvoin kuuluu enemmän kuin kaksi osapuolta. Sähköpostia käytän pääasiassa päätoimittajan kanssa kahden kesken tiedon edestakaiseen välittämiseen sekä tekstimateriaalien ja oikolukutaittojen lähettämiseen. Facebookia olemme taas käyttäneet aina, kun olemme käyneet jotain asiaa läpi yhdessä koko toimituskunnan voimin. Meillä on Facebookissa oma ryhmä sekä toimitukselle että Lumoojan tykkääjille. Esimerkiksi pilvipalvelut Dropbox sekä Google Drive ovat oivia paikkoja, joihin voi tallentaa varmuuskopiot. Itse tallennan Lumoojan manuaalisesti aina ulkoiselle kovalevyllä sekä tietokoneen kiintolevyllä, minkä lisäksi tallennan sen aina pilveen joko Dropboxiin tai Google Driveen. Niiden kautta tiedostoja voi myös jakaa muille. Toisinaan saatan tallentaa kopion myös muistitikulle. Varmuuskopiointi on lehden ulkoasuvastaavan muistettava aina tehdä.

Aiemmin luvussa 2 mainitsemani Riikka Käkälä-Rantalaisen vuonna 2013 tekemä kattava ja mielenkiintoinen opinnäytetyö ”Pienlehti syntyy pilvessä – Pienlehden etätoimituksen työprosessi ja -välineet” olisi myös meidän toimituskunnallemme hyödyllinen, vaikka olemmekin selvinneet toistaiseksi vain näillä muutamalla väylällä. Kehottaisinkin pienlehtien toimituskuntia tutustumaan kyseiseen opinnäytetyöhön, joka löytyy Theseuksesta. Opinnäytetyö sisältää kattavan kokoelman erilaisia pilvipalveluita, joita etätoimitukset voivat hyödyntää työskentelyssään (taulukko 1. 14–15).

6.2 TOIMIVAN PIENLEHDEN OSAT

Tässä luvussa esittelen tärkeimpiä rakennuspalikoita, jotka mahdollistavat visuaalisesti toimivan pienlehden. Käytän apuna omia Lumoojasta saamiani havaintoja ja kokemuksia. Käyn läpi typografiaan, kuvamaailmaan, väreihin, taittoon ja sommitteluun sekä lehden tunnistettavuuteen liittyviä hyviksi havaittuja eväitä.

6.2.1 Typografisilla valinnoilla on väliä

Kun on kyse lehdestä tai mistä tahansa muusta julkaisusta, on äärimmäisen tärkeää tehdä sellaisia typografisia ratkaisuja, jotka helpottavat lukemista ja viestin ymmärtämistä. Erityisesti leipätekstin kirjaintyyppin valintaan on kiinnitettävä huomiota, jotta tekstin parissa viihtyy, eikä mikään häiritse tai rasita silmää. Lasse Rantanen toteaa, että hyvä typografinen muotoilu helpottaa varsinaista lukemista ja auttaa hahmottamaan ja ymmärtämään lehden sisältöä (Rantanen 2007, 105).

Luettavuuteen vaikuttavat vahvasti kirjainten muoto, sanakuvan hahmottuminen, palstoitus ja rivivälit. Tekstit tarvitsevat ympärilleen tarpeeksi tilaa eli tarpeeksi suuret marginaalit, jotta lukukokemus säilyisi miellyttävänä. (Rantanen 2007, 105.) Typografisia kontrasteja käyttämällä on mahdollista luoda monipuolinen lehti.

GEMENAT/VERSAALIT Pienaakkoset eli gemenat ovat helppolukuisempia kuin suuraakkoset eli versaalit. Siksi niitä tulisi suosia etenkin pidemmissä teksteissä. Helppolukuisuus perustuu siihen, että gemenat poikkeavat muodoltaan toisistaan enemmän kuin versaalit eli myös hahmottuvat nopeammin. Versaalit ovat myös tilaa vieviä (Itkonen 2004. 62).

Kuva 17. Gemenoiden vaihteleva muoto.

Lumoojassa versaalit kirjaintyyppit ovat käytössä lähinnä palstojen nimissä ja väliotsikoissa. Pääotsikot Lumoojassa ovat antiikvan Minion Pron gemenoita versaaleilla alkukirjaimilla. Havahduin käytännön kautta ensimmäisten tekstien tullessa työn alkuvaiheessa siihen tosiasiastaan, että etenkin pidemmät otsikot menettivät luettavuuttansa, kun kokeilin otsikkokirjaintyyppinä käyttää pelkkää versaalia Univers LT Std:tä. Tuntui kuin olisin katsonut palkkia palkin perään.

ANTIIKVAT Kuten jo luvussa 5.3 totesin, on antiikva kirjaintyyppi yleisesti todettu helppolukuisemmaksi kuin groteski kirjaintyyppi. Antiikvan päätteet ohjaavat silmää ja auttavat pysymään rivillä (Itkonen 2004. 63). Itkonen muistuttaa, ettei ole kuitenkaan täysin varmaa, onko tähän tutkimustulokseen vaikuttanut pelkkä tottumus. Luemme nimittäin päivittäin enemmän antiikvaan taitettuja tekstejä. Helppolukuisuuteen vaikuttaa myös se, kuinka suuret paksuuskontrastit antiikvassa on. Liika paksuuskontrasti väsyttää lukijan silmää. (Itkonen 2004. 63.) Kuten luvussa 5.3 mainitsin, Lumoojaa suunnitellessani päädyin valitsemaan leipätekstityypiksi sellaisen antiikvan, jonka tiesin varmasti olevan helppolukuinen: renessanssiantiikvoihin kuuluvan Minion Pron (kuva 12. 37). Renessanssiantiikvat on aikoinaan suunniteltu luettaviksi ja nimenomaan pitkiin teksteihin soveltuviksi (Itkonen 2004. 24). Kehotan pelaamaan leipätekstikirjaintyyppiä valitessa varman päälle.

Didot (Regular)
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzääö

Bauer Bodoni Std 1 (Roman)
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzääö

Kuva 18. Esimerkiksi Didot ja Bauer Bodoni Std 1 eivät sovellu pitkiin leipäteksteihin liiallisten paksuuskontrastiansa vuoksi.

GROTESKIT Huovilan mukaan groteskeja pidetään luonteeltaan kylminä. Hän yhdistää ne aggressiivisuuteen, vallankumoukseen sekä radikaalisuuteen. Huovila täsmentää, että radikaalius liittyy kulttuuriin sekä avantgardismiin ja lisää, että sellaisenaan groteskia on käytetty monissa vallankumoukseen liittyvissä lehdissä sekä esimerkiksi kulttuuri- ja mielipidelehdissä. (Huovila 2006. 92.) Lumoojaa suunnitellessani olin aikeissa alun perin käyttää vain kirjallisuuteen assosioivaa renessanssiantiikvaa, mutta kaipasin kuitenkin rinnalle jotain hieman jämäkämpää ja perinteitä rikkovaa modernimpaa särmää. Valitsin siis kontrastiksi Huovilan mainitseman radikaalin groteskin. Kenties groteski antiikvan mausteena tuo lehteen sen kulttuurilehtimäisen vivahteen.

HUMANISTISET GROTESKIT Humanistiset groteskit ovat groteskeista kirjaintyypeistä helpolukuisimpia. Ne ovat luonteeltaan eloisia, minkä lisäksi niiden mittasuhteet perustuvat renessanssiantiikvoihin. Esimerkiksi Gill, Frutiger, Myriad sekä Syntax ovat humanistisia groteskeja. Itkonen nimittää Syntaxin ryhmänsä luettavimmaksi kirjaintyyppiksi. Siihen on suunniteltu viistot päätteet, jotka johdattelevat lukijan silmää kirjaimesta toiseen. (Itkonen 2004. 24, 64.)

Frutiger | Myriad | Syntax

Kuva 19. Humanistisia groteskeja.

UUSGROTESKIT Lumoojassa käyttämäni Univers on uusgroteski. Uusgroteskit ovat rauhallisia sekä staattisia kirjaintyyppejä, joiden tavoitteena on myös hyvä luettavuus. Niiden muoto on umpinainen, toisin kuin viistopäätteisessä Syntaxissa. Siksi niistä puuttuu lukijan silmän johdattelevuus. Tosin Univers on suunniteltu hieman eloisammaksi kuin esimerkiksi toinen uusgroteski Helvetica. Siinä on myös enemmän paksuusvaihtelua. Siksi sen lukeminen ei ole niin yksitoikkoista. (Itkonen 2004. 45, 63–64.) Vaikeimmin luettavat groteskit taas ovat geometriset groteskit, sillä niissä kaikki kirjainten osat ovat yhtä paksuja (Huovila 2006. 95). Mikäli lehdessä päätetään käyttää pidemmissä teksteissä groteskia kirjaintyyppiä, olisi hyvä valita se humanistisista groteskeista tai uusgroteskeista. Lumoojassa väliotsikoita pidempiä groteskeja tekstejä ovat esimerkiksi ingressit sekä kuvatekstit. Pitkissä leipäteksteissä kannattaa silti käyttää groteskia luettavampaa antiikvaa. Totean toistamiseen, että lehden leipätekstin kirjaintyyppiä valittaessa on tärkeää pyrkiä parhaaseen mahdolliseen luettavuuteen.

Futura

Kuva 20. Esimerkiksi Futura on geometrinen groteski.

RIVIVÄLIT Kirjaintyyppien valinnan lisäksi luettavuuteen vaikuttaa myös rivivälin valinta. Ilmava riviväli on houkuttelevampi kuin tiiviiksi ahdettu tekstimassa. Rivivälin koko leipätekstissä on yleensä 1–4 kertaa suurempi kuin kirjaintyyppin pistekoko. Mitä enemmän palstalla on leveyttä eli riveillä pituutta, sen suurempi tulisi rivivälin olla. Myös leipätekstissä käytettävän kirjaintyyppin x-korkeus vaikuttaa rivivälin valintaan. Mikäli x-korkeus on keskimää-

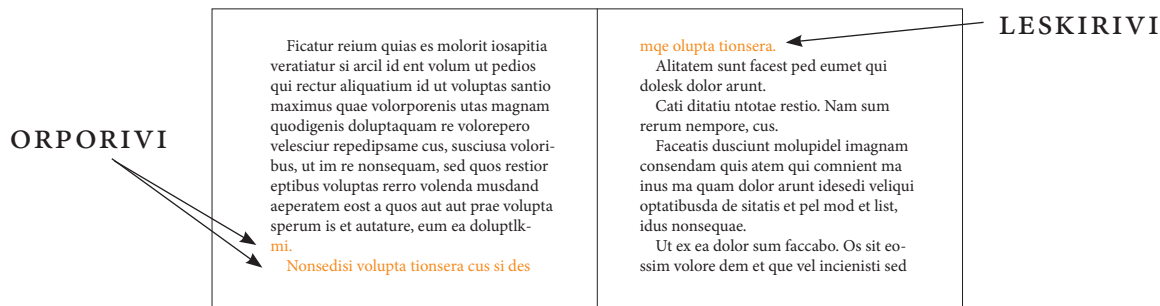
räistä suurempi, olisi riviväliä kasvatettava, jotta ilmavuus palstalla säilyisi. Mitä suurempi on riviväli, sitä enemmän tulisi sivujen marginaaleja kasvattaa. (Itkonen 2004. 71.) Pitkiä tekstejä on vaikeaa lukea, mikäli niitä ympäröivät olemattomat marginaalit. Tila tekstin ympärillä rauhoittaa aukeaman ja tekee lukukokemuksesta miellyttävämmän.

Lumoojan leipätekstissä käyttämäni Minion Pron pistekoko on 9 pt. ja riviväli 13 pt (Kuva 13. 38). Sivun- ja ylämarginaalit ovat 20 mm ja alamarginaali on 28 mm (Kuva 14. 39).

PALSTAN MUOTO Vain tasapalsta sekä oikea liehu soveltuvat pitkiin teksteihin (Itkonen 2004. 78). Tasapalsta on suomalaisissa lehdissä hyvin usein käytetty palstan muoto. Se näyttää viimeistellyltä, mutta sen haasteeksi liian kapeaa tasapalstaä käyttäessä koituvat pitkät suomenkieliset sanat sekä kohtuuttomiksi venyvät sanavälit. Oikea liehu on hyvä vaihtoehto ehdottomalle tasapalstalle. (Rantanen 2007. 132.) Se on yleinen valinta ingresseissä sekä kapeapalstaisimmissa teksteissä. Sanavälit ovat liehupalstassa vakiot, eikä oikeaa liehua käyttäessä synny suuria aukkoja sanojen väliin. Oikeaa liehua tulisi silti myös viilata: rivien pituudet eivät saisi olla liian vaihtelevia keskenään, palstan reunan tulisi säästyä säännölliseltä kuviolta, pitkiin riveihin ei saisi jäädä yksinäistä lyhyttä sanaa eikä peräkkäisiä tavuviivaan päättyviä rivejä tulisi olla liikaa. Huonot tavutukset ovat myös muokattavissa liehussa, eli ne tulisi poistaa. (Itkonen 2004. 78.) Lumoojassa käytän tasapalstaä. Se on peruja aiemmalta ulkoasuvastaavalta ja se toimii mielestäni hyvin, sillä Lumoojan palstojen leveydet ovat sille tarpeeksi suuret.

SISENNYS Lumoojan kaltaisissa julkaisuissa, kuten muissakin painoteksteissä käytetään mieluiten sisennystä erottamaan kappaleet. Normaali sisennys on kirjaimen pistekoon tai rivivälin kokoinen. Leveämmät yli 70 merkin palstat saattavat kaivata suurempaa sisennystä. (Itkonen 2004. 77.)

LESKI- JA ORPORIVIT Pienlehteä taittaessa olisi viilattava tekstien lesket sekä orvot kuntoon. Sanomalehdessä tai muissa nopealla tahdilla tehtävissä julkaisuissa leskien ja orpojen jättäminen ei ole niin vaarallista, mutta pienlehden kaltaisissa julkaisuissa tai missä tahansa arvokkaimmissa ja pitkäikäisimmissä julkaisuissa ne tulisi viilata kuntoon. Leski on kappaleen viimeinen rivi, joka on joutunut seuraavan kappaleen ylimmäksi riviksi ja orpo on kappaleen ensimmäinen rivi, joka on joutunut palstan tai sivun alimmaksi riviksi. Vaihtoehtoisesti orpo on yhden tavun mittainen rivi kappaleen lopussa. Orpo on häiritsevä varsinkin, jos se on lyhyempi kuin sisennys. Häiritsevimmät lesket ovat vain yhden tavun mittaisia. (Itkonen 2004. 90–91.)

Kuva 21. Orpo- ja leskirivit.

Leskiä ja orpoja olen yleensä Lumoojassa korjannut niin, että olen joko tiivistänyt tai laajentanut aavistuksen edellisten kappaleiden merkkivälejä, jotta leski tai orpo siirtyisi oikeaan paikkaan. Vaihtoehtoisesti olen aivan aavistuksen koittanut kaventaa tai leventää tekstipalstoja, kuitenkin niin, ettei huijaukseni paljastu lukijalle.

KONTRASTIT Kuten luvussa 5.3 jo mainitsinkin, olisi pienlehden selvittävä maksimissaan kolmella eri kirjaintyyppillä liian sekavuuden välttämiseksi (Huovila 2006. 95). Perinteinen, monia leikkauksia sisältävä ja luettava antiikva sekä monia leikkauksia sisältävä moderni groteski toimivat mielestäni hyvänä parina. Ne sopivat muotokieleltään hyvin yhteen, mikä on myös tärkeää, kun valitaan käytettävät kirjaintyypit. Käyttämäni typografinen pari sekä niiden eri leikkaukset mahdollistavat laajan kontrastien kirjon. Rikkaalla typografialla ja sen kontrasteilla voidaan luoda monipuolinen lehti. Kontrastien käytön tulisi olla kuitenkin perusteltua ja johdonmukaista läpi lehden. (Rantanen 2007. 110.) Lumoojassa luon typografisia kontrasteja esimerkiksi korostamalla otsikoissa oleellisia sanoja käyttäen kursiiivia sekä mahdollisesti jotain väriä. Lisäksi käytän antiikvaa ja groteskia yhdessä. Koen näiden typografisten ratkaisujen tuovan eloa lehteen. Seuraava kuva näyttää, millä muilla keinoilla kontrastia voi tuoda rikastamaan lehteä:

KOKO:	SUURI – PIENI
TYyli:	antiikva – groteski
VAHVUUS:	PAKSU – OHUT
VÄLISTYS:	TIHEÄ – H A R V A
VÄRI:	KYLMÄ – LÄMMIN
VALÖÖRI:	TUMMA – VAALEA
MUOTO:	KAPEA – LEVEÄ

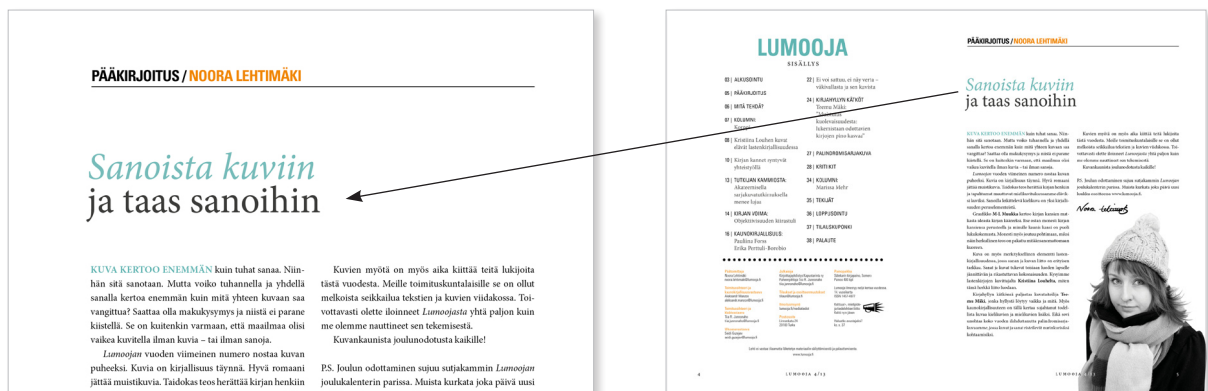
Kuva 22. Keinoja tuoda kontrastia.

Kuva 23. Esimerkki Lumoojassa käyttämistä kontrasteista.

Eräs lehtien käyttämä yleinen visuaalinen tapa on korostaa lihavoimalla henkilöiden nimet silloin, kun ne mainitaan ensimmäisen kerran. Teosten nimet taas on tapana kursivoida, mutta näiden erona on se, että teokset kursivoidaan joka kerta, kun ne mainitaan. Varsinkin Lumoojan kirjakritiikki-palstaa taittaessa minun on varsinkin oltava tarkkana näiden kanssa. Kirjan fiktiivisiä hahmoja ei lihavoita.

OTSIKKO Rantanen nimittää otsikon nopeasti silmäiltäväksi nopeaksi tekstiksi. Lehden silmäilijä saattaa vain otsikon perusteella päättää, lukeeko hän alla olevan tekstin vai ei. (Rantanen 2007. 113–114.) Pitkät otsikot ovat vaikeammin silmäiltävissä. Ne täytyy lukea. (Rantanen 2007. 118.) Otsikoissa tulisi välttää tavutusta, mutta mikäli se on välttämätöntä, tulisi tavutus tehdä yhdyssanojen yhdysosien välistä (Itkonen 2004. 81). Rivinvaihtoa pitkissä otsikoissa tulisi käyttää niin, että ajatuksen mielekkyys säilyy. Ne sanat, jotka liittyvät ajatukseltaan toisiinsa, kuuluvat samalle riville. Toisaalta turhaa rivien pituuksien vaihtelua tulisi välttää, ja olisi hyvä saada otsikosta esteettisesti tasapainoinen. Lisäksi pienet sanat, kuten ”ja” olisi hyvä sijoittaa mieluummin seuraavan rivin alkuun kuin edellisen loppuun, ellei sisällön mielekkyys riipu siitä. (Itkonen 2004. 80–81.)

Kuva 24. Otsikossa ”ja” on siirretty seuraavalle riville.

Varsinkin groteskiotsikoissa olisi vielä hyvä tiivistää aavistuksen merkkivälejä sekä tasata niitä, jotta otsikko olisi tasainen eikä harottava. Antiikvoissa sitä kannattaa välttää, sillä muuten kirjainten päätteet menevät limittäin. Sen sijaan ei ole lainkaan väärin harventaa antiikvan versaaleja kevyesti tai runsaastikaan. Se on klassinen ja näyttävä tehokeino. Antiikvojen gemenoiden harventamista taas tulisi välttää, sillä ne on suunniteltu olemaan lähekkäin. Muuten sanakuva rikkoutuu ja luettavuus huonontuu. (Itkonen 2004. 83–84.)

VÄLIOTSIKKO Väliotsikko auttaa lukijaa hahmottamaan artikkelia sekä sen rakennetta (Rantanen 2007. 124). Väliotsikon voi liittää vasemmalle tasaamisen sekä keskittämisen lisäksi palstan sisälle kappaleen alkuun. Jotta palstan sisällä oleva väliotsikko erottuu, vaatisi se kursivoinnin tai lihavoiminnin. (Itkonen 2004. 85.) Väliotsikon sijaan tekstiä rytmittämässä voidaan käyttää myös anfangia (Rantanen 2007. 125). Mielestäni Lumoojan kaltaisessa kirjallisuuslehdessä väliotsikkko toimii parhaiten kappaleiden välissä, jossa se tuo ilmavuutta pitkiin tekstimassoihin. Mikäli väliotsikko on kahden palstan välissä, kuuluu sen olla lähempänä seuraavaa kuin edellistä kappaletta (Itkonen 2004. 85). Monipalstaisen tekstin ylimmälle riville joutuessaan tulee väliotsikko tasata niin, että sen versaalilinja on samalla tasolla viereisten palstojen versaalilinjain kanssa. Väliotsikon pituuden olisi hyvä olla max. 3 riviä. 3–rivisessä otsikossa tasapainoisuus säilyy, mikäli keskimäinen rivi on pisin. (Itkonen 2004. 87.)

INGRESSI Otsikon yhteyteen kuuluva ingressi lukeutuu Rantasen mukaan myös nopeisiin teksteihin. Ingressin tulisi olla helposti luettava ja lyhyt. (Rantanen 2007. 120.) Pitkät ingressit ovat visuaalisesti haastavia, eivätkä ne ole kovin luettavia. Mikäli lukija kokee ingressin lukemisen aikaa vievänä, on se liian pitkä (Rantanen 2007. 120). Lumoojassa ingressin kirjaintyyppi löytyy monta leikkausta sisältävästä Univers LT Std:stä. Olen yleensä keskittänyt sen otsikon kanssa.

Kuva 25. Havainnollistava kuva Lumoojan ingressistä.

KUVATEKSTI Kuvatekstien tehtävänä on selittää kuvia, joihin lehden lukijan silmä ensimmäisenä hakeutuu. Kuvateksti olisikin tärkeää sijoittaa tarpeeksi selkeästi kuvan oheen niin, ettei lukijan tarvitse arvailla, mihin kuvaan se kuuluu. (Rantanen 2007. 126.) Lumoojassa on yleensä vain 1–2 kuvaa per artikkeli. Sijoitan kuvatekstin yleensä kuvan päälle sinne, mistä se erottuu parhaiten, kuitenkin johonkin reunaan. Pyrin myös tasaamaan sen jonkin teksti-
linjan kanssa.

Kuva 26. Esimerkki Lumoojassa käytetystä kuvatekstistä, joka on tasattu tekstilinjan kanssa.

TUNNUKSET, PALSTAT JA SIVUNUMEROT Kuten luvussa 5.3 kerroin, Lumoojassa jokaisella palstalla toistuvat samat elementit (kuva 13. 38). Toistuvat elementit kertovat, että kyseessä on vanha tuttu, joka numerossa toistuva vakiopalsta. Palstan yläpäässä viivan päällä lukee palstan nimi, ja sen vieressä on palstan kirjoittajan nimi. Joillain palstoilla on myös kuva kirjoittajasta. Rantanen vertaa tunnuksia opasteiksi, jotka auttavat lukijaa löytämään etsimänsä asiat samasta paikasta kuin edelliselläkin kerralla (Rantanen 2007. 128).

Lumoojan sivunumerot sijaitsevat lehden alaosassa samassa linjassa palstan vasemman reunan kanssa. Sivunumeroiden kanssa sivun alalaidassa on alaviitteenä “Lumooja X/XX”, eli lehden nimi sekä kyseisen lehden numero ja vuosi. Nämä yhdessä luovat tunnistettavuuden linjan läpi lehden.

NOSTOT Toisinaan Lumoojassa on pitkiä esseetekstejä, joiden ohene ei välttämättä mahdu kuvia. Silloin olen käyttänyt visuaalisesti näyttäviä tekstimassaa rikkovia nostoja tekstistä. Silloin, kun teksti vaatii noston, olen yleensä laittanut lorem ipsumia noston paikalle ja oikoluvussa päätoimittaja on keksinyt siihen sisällön. Rantanen sanoo, että hyvin valittu nosto on usein parempi visuaalinen ärsyke kuin huono kuva, jossa ei ole mitään sisältöä (Rantanen 2007. 122).

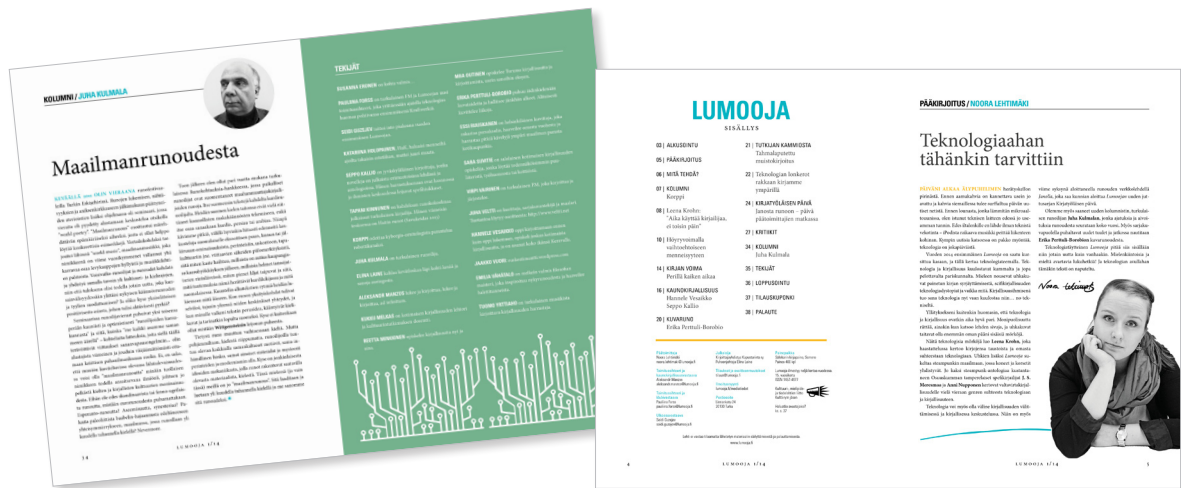
Kuva 27. Esimerkki nostosta, jota olen käyttänyt artikkelissa visuaalisena elementtinä

6.2.2 Kuvan rooli

Kuvan ja otsikon tehtävänä on täydentää toisiaan, jotta viesti välittyisi lukijalle. Kuvan ja otsikon synnyttämän viestin avulla lukija muodostaa ensimmäisen käsityksensä artikkelin sisällöstä ja päättää, alkaako hän lukea artikkelia. (Huovila 2006. 157.)

Pienlehdessä pääkuvana saattaa yleensä olla henkilökuvana. Siihen ei välttämättä pääse vaikuttamaan, ellei ole itse kuvaajana tai ellei pienlehdellä ole mahdollista käyttää kuvaajaa avustajana. Siksi kuvan ja otsikon yhteinen kieli ei välttämättä välity niin hyvin kuin esimerkiksi aikakauslehtien artikkeleissa. Ulkoasuvastaavan ottama kuva luultavasti laadultaan ainakin hieman parempi kuin jonkun, jolla ei ole mahdollista pohjaa tai tietämystä perusasioista. Toki tilanne vaatii hieman laadukkaamman kameran kuin esimerkiksi kännykkäkamera. Koko on ainakin tärkeä, sillä kuvat vaativat tarpeeksi suuren resoluution painotuotteeseen. Siksi, kuten aiemmin kerroin, olen itse käynyt kuvaamassa henkilökuvia lehteemme. Ulkoasuvastaava voi myös tarvittaessa ohjeistaa kuvan ottajia, jotta kuvat saisivat ainakin tarvittavan koon. Jonkin verran parannusta kuviin saa tehtyä Photoshopilla. Usein tunnetummilta

haastateltavilta tulee valokuvaajan ottamia promootiokäyttöön tarkoitettuja kuvia juttuihin, mikä mahdollistaa laadukkaamman ja näyttävämmän kuvan täydentämään tekstiä.

Kuva 28. Kolumnistin ja päätoimittajan kuvat, jotka olen ottanut Lumoojaan.

Lehteä suunnitellessa on hyvä kommunikoida päätoimittajan kanssa kuvien käytöstä. Pals-toille olisi hyvä tehdä mallipohjat, jotta päätoimittaja tietäisi, kuinka paljon tekstiä hän kirjoittajalta tilaa. En tajunnut tätä itse suunnitellessani lehteä, sillä en ollut varma kuvien tu-levasta määrästä, kirjallisuuslehdessä kun oli kyse. Sittenmin tekstien määrä on vakiintunut tietyn mittaisiin artikkeleihin, mikä mahdollistaa kuville ansaitsemansa tilan.

6.2.3 Värit rikastavat

Lumoojassa tekstillä on suurempi rooli kuin kuvilla. Halusin lehteä suunnitellessani ratkais-ta, miten siitä huolimatta saisin luotua raikkaan ja mielenkiintoisen näköisen kirjallisuusleh-den. Tässä kohtaa värit löysivät perustellun paikkansa lehdestä. Haaveilin sivun kokoisista väripohjista sekä herkullisista väriyhdistelmistä. Päätin rikastaa väripohjilla eläväisiä kauno-kirjallisuuspalstoja, jotka sisältävät usein esimerkiksi runoja. Pidemmät leipätekstit kuiten-kin kannattaa sijoittaa valkoiselle pohjalle, sillä väritausta heikentää luettavuutta varsinkin negatekstiä tummalla pohjalla käyttäessä.

Värit löysivät tiensä myös osaksi typografiaa. Käytän Lumoojassa väriä otsikoissa kursiivin kanssa korostamaan oleellisia sanoja (kuva 23. 50). Rantanen kehottaisi harkitsemaan tur-hien päällekkäisten korostusten käyttöä ja muistuttaa, että liian moni visuaalinen tehoste vaimentaa viestiä tai saattaa tuhota sen kokonaan (Rantanen 2007. 173). Mielestäni tämä kui-tenkin toimii Lumoojassa. Aksenttiväri kursiivin kanssa käytettynä artikkeleiden otsikoissa on muodostunut erääksi tärkeäksi tunnistettavuuden elementiksi. Koska Lumooja on muu-

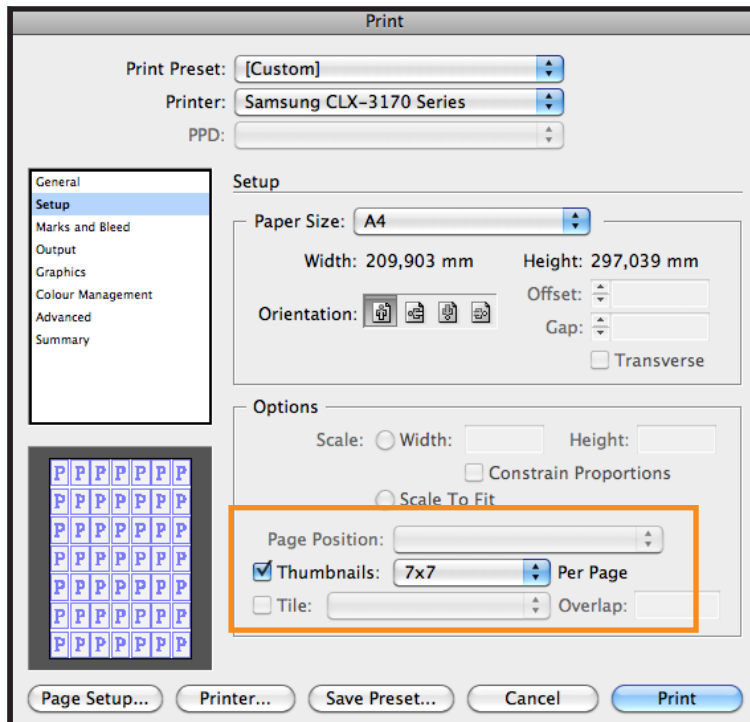
ten niin rauhallinen lehti, suon tämän kaltaiset typografiset ratkaisut. Kuvat lehdessä ovat tavallista useammin mustavalkoisia, jonka vuoksi pienet väritehosteet elävöittävät lehteä.

Värien tehtävänä lehdessä on korostaa, erottaa, yhdistää, herättää, järjestää, toimia merkityksen antajana, yhtenäistää sekä toimia tunnistettavuuden tuojana. Värien käyttö vaatii tarkkaa suunnittelua. (Rantanen 2007. 173.) Usein lehdillä on oma väripalettinsa, jota käytetään jokaisessa numerossa. Lumoojassa on lehtikohtainen väripaletti, joka koostuu aina n. 2–3 eri väristä, joista ainakin osan esittelen jo kannessa. Olen viehtynyt sinisen ja vihreän sekä oranssin ja punaisen välisiin tasapainotteluihin.

6.2.4 Taitto ja sommittelu

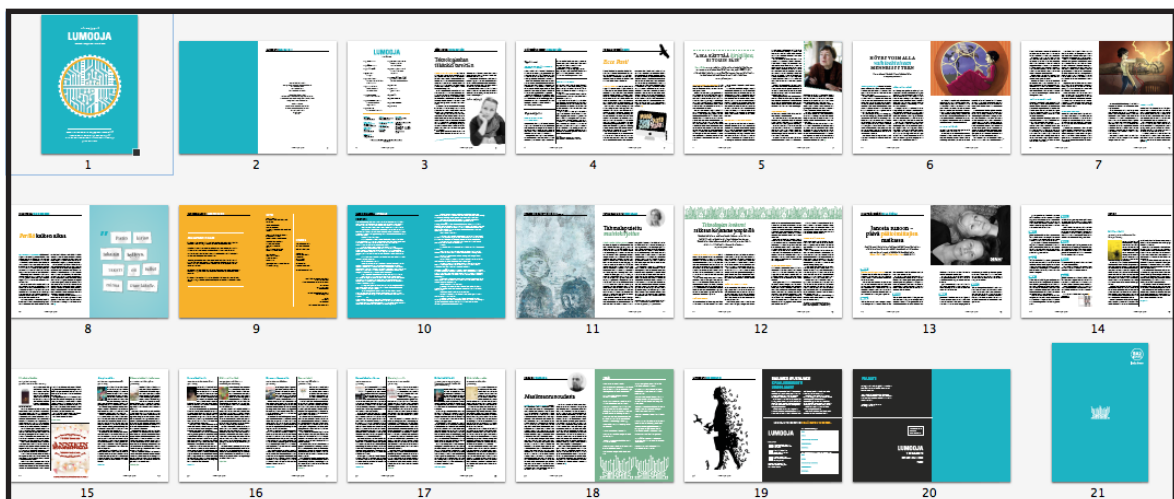
Lehdellä on oma identiteettinsä – taitto rakentaa artikkelille sellaisen. Taiton tulisi kuitenkin kunnioittaa koko lehden identiteettiä. (Rantanen 2007. 161.) Se ei saisi ajautua liian kauaksi tehdystä suunnitelmasta, eli jonkinlainen lehdelle sopiva välimaasto tulisi tavoittaa. Rantanen vertaa lehden taittoja museon kaltaisen rakennuksen huoneiksi tai osastoiksi, joilla on kaikilla keskenään erilainen luonne. Ne ovat hyvässä suhteessa keskenään erilaisia, mutta silti riittävän samanlaisia. Samalla ne myös ilmentävät tarkoituksiaan, tässä tapauksessa artikkelin sisällöllistä henkeä. Yhtenäisyyden mielikuvan lukija saa, kun artikkelit sisältävät keskenään samoja muotoja, värejä ja kuvien sijoituspaikkoja. (Rantanen 2007. 160–161.)

Taittojen yhdessä tulisi synnyttää hyvä visuaalinen rytmi lehteen. Keskinäisiä kontrasteja olisi hyvä luoda esimerkiksi kuvien ja sommittelujen avulla. Yhtenäisyyden mielikuvan lukija saa, kun artikkelit sisältävät keskenään samoja muotoja, värejä ja kuvien sijoituspaikkoja. (Rantanen 2007. 160–161.) Tuuppari eli lehden sivujen miniatyyriversioista tehty sivukartta on hyvä työväline lehden sisällön hallintaan sekä rytmin tarkkailuun. Tyhjiin sivuihin voi jo valmiiksi hahmotella, miltä lehti voisi mahdollisesti näyttää. Isommissa toimituksissa ovat käytössä sähköiset sivupohjat, joihin valmistuvia taittoja voi päivittää. (Rantanen 2007. 166.) Pienlehdessä ulkoasuvastaava voi myös itse rakentaa taittojen pdf:istä miniatyyriversiot, koota niistä tuupparin ja tarkastella lopputulosta ja taitoista syntyvää rytmiä. InDesignissa lehdestä voi myös tulostusasetuksia muuttamalla tulostaa miniatyyriversioiden (kuva 29. 56).

Kuva 29. Minituupparin voi kätevästi tulostaa, kun valitsee tulostusasetuksissa thumbnails-kohdan.

Aina Lumoojan taittamisen alkuvaiheessa päätoimittaja lähettää minulle kirjallisena lehden rungon, johon hän on sisällyttänyt tulevien juttujen otsikot sekä niiden sivunumerot. Ne liitän aina ensimmäisenä valmiiksi tekemääni tuuppariin. Kirjoitan kullekin tyhjälle sivulle kunkin jutun nimen ja alan hahmottelemaan lehteä. Olen sitä mieltä, että jutun tulisi aina alkaa aukeamalla, ei yksittäisellä sivulla. Lukija saa täyteläistä aukeamaa katsoessa kokonaisvaltaisemman kuvan itse artikkelista. Yksinäiset aloitussivut saavat aikaiseksi sekavuutta. Esimerkiksi tällaisissa tapauksissa saatan ehdottaa joitain sivumuutoksia päätoimittajallemme. Muuten hän yleensä päättää juttujen paikat.

Kuva 30. Havainnollistava kuva Lumoojan tuupparista.

Kun uuden lehden taittaminen alkaa, avaan aina edellisen lehden taittotiedoston ja tallenan sen uuden lehden nimellä. Yleensä tietyt palstat sijaitsevat vakiopaikoillaan, joten niiden pohjiin on helppo lähteä taittamaan uusia juttuja. Vanhoista taitoista saa helposti pipettityökalulla tarvittavat kirjaintyylit. Palstojenkin vakioelementit ovat valmiina paikoillaan.

Lehden artikkeleiden taitto voi perustua kahteen eri työskentelytapaan: jutun vaatimaan pituuteen tai taitossa varattuun tilaan (Huovila 2006. 145). Lumoojassa lehden palstojen, esimerkiksi kolumnin tai kirjakritiikin kirjoittajalle on annettu vakiomerkkimäärä, joka mahtuu suunniteltuun taittoon. Artikkeleiden pituus saattaa vaihdella enemmän, mutta jutuissa on kuitenkin otettu huomioon kuville suunnilleen varattu tila. Mikäli merkkimäärä on kasvanut liian suureksi, tulee tekstiä editoida niin, että se mahtuu.

Grideillä eli apulinjoilla sekä marginaaleilla luodaan järjestys ja kuri sivuille. Nämä raamit ulkoasuvastaava on päättänyt lehden ulkoasun suunnitteluvaiheessa. Mitä orjallisemmat raamit, sen selkeämpi ja miellyttävämpi kokonaisuus. Varsinkin tekstien tulisi pääasiallisesti toteuttaa gridien sekä marginaalien synnyttämää rajoja. Kuvien olen Lumoojassa antanut mahdollisuuksien mukaan mennä usein yli sivun aina leikkausvaroihin asti.

Käytän läpi lehden kaksipalstaisuutta leipätekstille, mutta lehdelle voi myös antaa joustavia vaihtoehtoja palstoitukseen, kunhan ympäröivät marginaalit pysyvät kurinalaisina. Vakiomarginaalien sisälle voisi mahtua kaksi leveämpää palstaa, mutta vaihtoehtoisesti myös kolme kapeampaa. Lumoojan kokoisessa ja tyyppisessä pienlehdessä kolmipalstaisuus tuntuu liian kapealta ja sekavalta ratkaisulta, minkä vuoksi olen halunnut pitää läpi lehden vaihtoehtona kaksipalstaisuuden. Rantanen (2007. 184) sanoo, ettei yksipalstaisuuteen olisi fiksua lukittautua, vaan läpi lehden tulisi suunnitella joustava palstoitus, joka sallii erilaiset taittoratkaisut. Lumoojan kaltaisessa lehdessä kirjallisuushenkiset jutut taas tarvitsevat mielestäni tämänkaltaisen selkeän ratkaisun. Vapaampi kaunokirjallisuuspalsta runoineen saa elää välillä vähän taiteellisemminkin kaksipalstaisen suunnitelmani kanssa, sillä kirjoittaja on usein suunnitellut rivien pituudet ja vaihdot sekä palstan muodot tekstilleen. Ehkä näiden vapaammin kulkevien runojen takia jämpti kaksipalstaisuus toimiikin.

Kuva 31. Lumoojan kaksipalstaisten tekstin rinnalla vapaammin aseteltuja kaunokirjallisia tekstejä.

Etenkin aikakaus- ja sanomalehtien kaltaisten isomprien julkaisujen kannattaa palstoittaa joustavammin eri vaihtoehtoin, jotta lehdestä ei tule turhan kaavamainen. Nämä lehtityypit ovat paljon laajempia kokonaisuuksia, jotka sisältävät hyvin erityyppisiä juttuja pidemmistä artikkeleista lyhyempiin sälämäisiin palstoihin. Samoin niillä pienlehdillä, jotka sisältävät hyvin erityyppistä juttusisältöä, olisi hyvä olla ainakin kaksi erilaista palstoitusratkaisua.

6.2.5 Tunnistettava lehti

Typografia, palstat, marginaalit, gridit, alaviitteet, sivunumeroinnit, väripaletit, kuvien käyttö, kansitaide, taitot... Nämä kaikki aiemmissa luvuissa esiintyneet asiat yhdessä luovat selkeän, yhtenäisen ja tunnistettavan lehden. Lukija löytää helposti etsimänsä lehtihyllystä muiden lehtien joukosta, ja lukiessaan lehteä hän uppoutuu sen tuttuun totuttuun maailmaan. Siksi näistä lehden tunnistettavuuden elementeistä tulisi pitää kiinni läpi lehden.

Kun lehden tärkeimmät palikat eli marginaalit, palstatunnukset, lehdessä käytettävä typografia sekä muut vakioelementit ovat käytössä, voi variaatiota, yllätyksellisyyttä ja leikkisyyttä tuoda esimerkiksi kuvituksilla, otsikkotypografian eri leikkauksilla sekä värien käytöllä. Tärkeää on löytää sopiva tasapaino tutun ja yllättävän välillä.

Kuva 32. Lumoojan kansia ja palstoja.

6.3 PAINOON

Lumoojassa työskennellessäni työnkuvaani on kuulunut myös painon kanssa asiointi liittyen lehden painokuntoon laittamiseen ja materiaalin siirtoon. Päätoimittajamme hoitaa aina lehden toimitukseen ja kustannuksiin liittyvät asiat. Hän myös halusi kustannussyistä, että säilyttäisimme aiemman Lumoojassa käytetyn paperin, joten siihen en ole työssäni päässyt vaikuttamaan. Jätän siis sen käsittelemisen tästä luvusta pois.

Ennen ensimmäisen Lumoojan painokuntoon laittamista otin yhteyttä painopaikkaan, jota käytämme ja kysyin, mitä minun tulisi ottaa huomioon lehden painokuntoon laittamisessa. He lähettivät minulle tarkat ohjeet lehden painokuntoon laittamiseen sekä FTP-osoitteen, johon toimittaisinkin heille aineiston. Heidän lähettämänsä sähköpostiviesti toimii minulla joka kerta muistilistana, johon palaan, kun teen Lumoojasta painokelpoista pdf:ää. Usein myös painon internet-sivuilta löytyvät tarkat ohjeet painokuntoon laittamiseen.

Kysymykseni painolle:

Aihe: Lumooja -lehti painoon

Hei!

Olen ajoissa liikkeellä. Olemme lähettämässä näillä näkymin 18.3. teille painoon uusimman Lumooja-lehtemme. Lehti on saman kokoinen kuin aiemminkin (185X265) ja siinä on yhtä monta sivua eli 40. Paperi on myös sama, kuin mitä siinä ollaan käytetty aiemmin.

Osaatko arvioida, kauan lehdellä menee painossa?

Sitten haluaisin tiedustella asioita, joita minun tulisi ottaa huomioon kun teen lehteä painokelpoiseksi. Eli mitä väriprofiilia olisi hyvä käyttää? Entä onko leikkuuvara 3-5 mm? Olisiko minun hyvä ottaa jotain muuta huomioon? Olen nyt ensi kertaa taittamassa kyseistä lehteä.

Yst. terveisin,

Seidi Guzejev / Lumoojan ulkoasuvastaava
p. 050 [REDACTED]

Osa painon lähettämästä vastauksesta:

Huomioita painokelpoista tiedostoa tehdessä:

Leikkuuvarat on 3 mm. Aineiston kuvat ja värit tulee olla CMYK- muodossa (aiemmista lehdistä on korjattu joskus RGB-kuvia). Mustat tekstit tehdään 100% mustalla, ei kaikista osaväreistä. Eli esim.

InDesignilla Black, ei registration-väri. Painossa on käytössä Coated Fogra 39-profiili. Kuvien resoluutio olisi se 300 ppi.

PDF-tiedostoa tehdessä sivut tulee olla yksittäin, ei aukeamina.

Fontit tulee upottaa mukaan. Tiedosto ei tarvitse muita merkkejä kuin leikkuumerkit, ei siis kiiloja tai kohdistusmerkkejä tarvitse laittaa mukaan. Peruspainokelpoisen PDF-tiedoston saa käyttämällä asetusta PDF/

x-1a:2001 tai liitteenä olevaa painon omaa asetusta. Varsinkin painon asetuksia käyttäessä tiedostosta tulee suuri eli se kannattaa pudottaa FTP:lle (ohjeet alla) tai toimittaa esim. DropBoxiin, mistä me noudamme sen linkin saatuaamme. Tarkistamme tietysti aina paino-PDF:n eli ilmoitamme jos jotain on vialla.

Kuva 33. Osia sähköpostiviestittelystä painon kanssa koskien 1/13 Lumoojaa.

Kun lehteä laitetaan painokuntoon, tulisi painosta selvittää ainakin seuraavat asiat: mitkä leikkuuvarat lehteen jätetään (yleensä 3–5 mm), mitä ICC-profiilia eli väriprofiilia kuvissa käytetään, mitä pdf-asetuksia pdf:ää tehdessä käytetään, mitkä merkit pdf:ään jätetään leikkuumerkkien ja -varojen lisäksi sekä mihin ja miten aineisto toimitetaan. Sain painolta myös ohjeeksi, että pdf-tiedostoa tehdessä sivujen tulisi olla yksittäin, ei aukeamina. Perusasiat, jotka tulee aina muistaa tehdä, olen koonnut alla olevaan kuvaan:

- KUVAT 300 dpi
CMYK-muodossa
1:1 koossa
- TEKSTIT konvertoidaan (tarvittaessa)
- MUSTA VÄRI 100% mustaa
- TARKISTA, että väripohjat ja kuvat menevät bleedeihin asti eikä mukana ole yhtään RGB:tä tai tahatonta spottiväriä

Kuva 34. Muistilista perusasioista pienlehden painokuntoon laittamiseen.

7 LOPUKSI

Halusin koota tutkielmaani hyvät ja toimivat eväät pienlehden etätoimittamiseen ulkoasuvastaavalle. Päädyin aiheeseen minulle tärkeäksi muodostuneen Lumoojan kautta, josta saatuja havaintoja halusin käyttää yleisen toimivan perusohjeistuksen lisänä opastamaan aloittelevaa ja kokematon ulkoasuvastaavaa. Tavoitteenani oli, että tutkielmaani kokomillani eväillä ulkoasuvastaava kykenisi luomaan toimivan pienlehden ulkoasun, joka palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla vakiintunutta lukijakuntaa sekä auttaisi löytämään houkuttelevuudellaan uusia potentiaalisia aihepiiristään kiinnostuneita lukijoita. ”Hyvä ulkoasu on lehden elinehto” sanoo Rantanen (2007. 201). Se antaa lehden sisällölle kasvot, jotta lukijan olisi helpompi tulkita sitä.

Yhteenvetona sekä tärkeimpänä havaintonani totean, että hyvän ja toimivan pienlehden ulkoasun lähtökohtana on ulkoasuvastaavan suunnittelema vahva ja kurinalaiset raamit omaava numerosta toiseen toistuva tunnistettava pohja, jota voi rikastuttaa typografialla, kontrasteilla, väreillä ja näyttävillä kuvilla. Pohja on kuin suunnittelijansa luoma piparkakkumuotti, joka muodostuu tutuista palstoista, hengittävistä marginaaleista sekä sivulta toiseen toistuvista alaviitteistä ja sivunumeroista. Rikastuttavat elementit toimivat piparkakkukoristeiden roolissa. Ne tekevät piparkakuista houkuttelevia ja herkullisia. Toimiva pienlehti on selkeä ja tunnistettava, mutta myös mielenkiintoinen ja yllätyksellinen. Taiteellisen aihepiirin lehden säännöt on tehty rikottaviksi, jolloin yllätyksellisyys on perustellusti suuremmassa roolissa, mutta perusaihepiirin alla oleva pienlehti tarvitsee selkeyttä. Tärkeintä on, että lehti palvelee lukijaansa eli kohderyhmäänsä parhaalla mahdollisella tavalla.

Lehdellä on oma identiteettiinsä, jonka muodostavat taitot. Vaikka taitot keskenään saavat olla omannäköisiä oman identiteettinsä omaavia sekä itse jutun sisältöä palvelevia, tulee niiden kunnioittaa lehden identiteettiä. Taittojen yhtenä tehtävänä onkin luoda rytmii lehteen, joka onnistuu pienin taittojen välisin kontrastein.

Pienlehti kerää ympärilleen rajatun lukijajoukon, jota aihepiiri koskettaa. Se tarvitsee ulkoasun, jolla lukijakunta löytää lehensä. Tärkeimpään sivuun eli lehteä myyvään kanteen on siis panostettava. Näyttävä kansi erottuu lehtihyllyssä muiden joukosta, jolloin se on helposti silmäilijän selailtavissa. Kansi kertoo jotain tulevasta sisällöstä ja on samalla lehden näköi-

nen. Tunnuksen tulee olla näyttävästi kannessa, jotta lukija tietää nopealla vilkaisulla, mikä lehti on kyseessä. Oli mielenkiintoista nähdä Lumooja lehtihyllyssä, kun kävin kuvaamassa sen tutkielmaani varten. Lehdet erottuivat toisistaan eri tavoin: yksi suurella tunnuksellaan, yksi valkoisuudellaan, yksi väripohjallaan, yksi valokuvallaan. Mikäli pienlehti on lehtihyllyssä myynnissä kannattaa ehdottomasi käydä katsomassa, miten se erottuu muiden kaltaistensa lehtien joukosta. Kannen tärkeyden ymmärtää käytännössä.

Etätoimituksessa työskentelevän ulkoasuvastaavan on omattava hyvät ryhmätyötaidot, vaikka työtä tehdäänkin erillään toisistaan. Yhteisön toimimisen kannalta on tärkeää, että sen osapuolet kunnioittavat toisiaan. Hyvät välit tulee säilyttää. Etätoimituksen olisikin mielestäni hyvä tavata edes kerran, jotta käsitys muista toimituskunnan jäsenistä olisi vahvempi. Lisäksi hyvän ulkoasuvastaavan on oltava järjestelmällinen, reagoitava yhteydenottoihin mahdollisimman täsmällisesti ja omistettava toimivat työvälineet, joilla lehden tekeminen sekä yhteydenpito muuhun toimitukseen onnistuu. Toimituskunnan olisikin hyvä tutustua erinäisiin pilvessä oleviin työvälineisiin, joilla etätyön tekeminen yhdessä helpottuu.

Graafisen suunnittelun opiskelijalle pienlehden ulkoasuvastaavana työskentely on mitä mainioin keino saada käytännön osaamista sekä varmuutta suunnittelijana. Pienlehdet ilmes-tyvät hieman harvemmin kuin suurlevikkiset aikakauslehdet ja niitä tehdään yleensä etä-työnä kotoa käsin. Siksi sen kaltainen työ soveltuu hyvin opiskelijalle. Vaikka pienlehti ei tekijöitään valitettavasti aina elätä, kannattaa työtä hyödyntää esimerkiksi opiskelussa inno-vaatioprojektin tai opinnäytetyön kaltaisiin suurempiin opintokokonaisuuksiin. Pienlehdistä saa myös loistavia työnäytteitä portfolioon sekä arvostettavia merkintöjä CV:hen. Lisäksi se auttaa verkostoitumaan. Syksyllä 2013 minua pyydettiin Lumoojan kautta suunnittelemaan Varsinais-Suomen Runoviikoille visuaalista materiaalia.

Hajautetusti, pienin määrärahoihin sekä vapaaehtoisvoimin toimivan pienlehden tekijöillä on usein lehden tekemisen motiivina rakkaus itse aiheeseen, mikä viehättää suuresti. Se on myös syy, miksi olen ollut intohimoisesti lehden tekemisessä mukana. Minulla on jäljellä enää kolme Lumoojaa, jotka ennätän taittaa ennen kuin lehdelle valitaan uusi toimituskunta. Tämä tuntuu haikealta, mutta koen, että olen saanut valtavasti itsevarmuutta ja kokemusta käytännön kautta. Lumoojista olen saanut arvokkaita taidonnäytteitä portfoliooni. Lisäksi olen osoittanut kyvykkyyteni hallita lehden ulkoasuvastaavalle kuuluvia isoja kokonaisuuksia sekä vastuualueita, minkä koen äärimmäisen hyödylliseksi jatkon kannalta. Toivon, että Lumooja saa myös jatkossa ansaitsemansa ulkoasun.

LÄHDELUETTELO

Alatalo Eliisa 2010. Vapaaehtoiset pienlehdessä. Alatalo Eliisa (toim.) SINUN TÄYTY ASTUA JOHTOON. Opas vapaaehtoisten johtamiseen. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 33–37

Hanhike, Tiina & Immonen, Jouni & Kanerva, Leena & Liukkonen, Ari 1998. Etätyö muutoksen välineenä. Helsinki: Oy Edita Ab

Hotokka, Päivi 2005. PONIKAVEREITA JA MUITA SISÄPIIRIN JUTTUJA. Vaatimaton pienlehti luo pohjaa yhteisöllisyydelle. Pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Huovila, Tapani 2006. ”Look” – visuaalista viestisi. Helsinki: Inforviestintä Oy

Itkonen Markus 2003. Typografian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Kapustarinta ry 2013a. Kirjallisuuslehti Lumooja. Toimintakertomus kaudelta 1.1.–31.12.2013

Kapustarinta ry 2013b. Yhdistys. [verkkosivu] <<http://www.kapustarinta.org/yhdistys.htm>> (Luettu 12.2.2014)

Kultti 2013a. Lumooja. [verkkosivu] <<http://www.kultti.net/lehti/136/>> (Luettu 12.2.2014)

Kultti 2013b. Kultin jäsenlehdet. [verkkosivu] <<http://www.kultti.net/lehdet>> (Luettu 31.3.2014)

Kultti 2013c. Kultti. [verkkosivu] <<http://www.kultti.net/kultti>> (Luettu 31.3.2014)

Kultti 2013d. Kultin jäsenlehdet: kirjallisuus. [verkkosivu] <<http://www.kultti.net/lehdet/aihepiirit/5/>> (Luettu 2.4.2014)

Kuutti, Heikki 2006. Uusi mediasanasto. Jyväskylä: Atena

Käkelä-Rantalainen, Riikka 2013. Pienlehti syntyy pilvessä. Pienlehden etätoimituksen työprosessi ja -välineet. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia AMK. Viestinnän koulutusohjelma

Rantanen Lasse 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja. Hill and Knowlton Finland Oy

Suurpää Martti 2011. Parnasso 1951–2011. Kirjallisuuslehden kuusi vuosikymmentä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Tuusvuori, Jarkko S. 2013. Kirjallisuuslehdet ajan hermolla. Teoksessa Hallila, Mika & Hosiaislouma, Yrjö & Karkulehto, Sanna & Kirstinä, Leena & Ojajärvi, Jussi (toim.): Suomen Nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura

Tuusvuori, Jarkko S. 2007. Kulttuurilehti 1771-2007. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Koivuniemi Heli, 21.3.2001. Pienlehdet taistelevat talkoovoimin: intohimoa, rakkautta ja asennetta. Tamperelainen. [verkkosivu] <<http://www.tamperelainen.fi/artikkeli/44341-pienlehdet-taistelevat-talkoovoimin-intohimoa-rakkautta-ja-asennetta>> (Luettu 31.3.2014)

Mediakompassi 2014. Pienen lehden voimaa. Yle.fi. [verkkosivu] <<http://yle.fi/vintti/yle.fi/mediakompassi/mediakompassi/aikuiset/mediailmiot/pienen-lehden-voimaa.htm>> (Luettu 31.3.2014)

Otavamedia 2014. Parnasso. [verkkosivu] <<https://www.otavamedia.fi/web/guest/parnasso>> (Luettu 2.4.2014)

KUVALÄHTEET

Kuva 2. Suomalaisia pienlehtiä: lifestyle lehti Huili, queerlehti NHL (Normihomolehti), elokuvaletti Filmihullu sekä käsityölehti Taito. Kultti 2013a. <<http://www.kultti.net/lehdet>> (Luettu 27.4.2014)

Kuva 3. Suomalaisia kirjallisuuslehtiä: Nuori Voima, Parnasso, Särö sekä Tuli&Savu. Kultti 2013b. <<http://www.kultti.net/lehdet/aihepiirit/5/>> (Luettu 27.4.2014)

Taulukko 1. Riikka Käkälä-Rantalaisen kokoamia vaihtoehtoja etätoimituksen työvälineiksi. Käkälä-Rantalainen, Riikka 2013. Pienlehti syntyy pilvessä. Pienlehden etätoimituksen työprosessi ja -välineet. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia AMK. Viestinnän koulutusohjelma